

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ქართული ფილოლოგიის დეპარტამენტი

ხელნაწერის უფლებით

ირმა გაბინაშვილი

მედიაპოლიტიკის კულტუროლოგიური და ლიტერატურათმცოდნეობითი

ასპექტები

პოსტსაბჭოთა რეგიონული ბეჭდური მედიის მაგალითზე

სპეციალობა - ლიტერატურათმცოდნეობა

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

წარმოდგენილი დისერტაციის

ა ნ ო ტ ა ც ი ა

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

ასოცირებული პროფესორი ინგა შამილიშვილი

ბათუმი

2021

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია ბათუმის შოთა
რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ
მეცნიერებათა ფაკულტეტის ქართული ფილოლოგიის
დეპარტამენტში

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: **ინგა შამილიშვილი**- ბათუმის შოთა
რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი.

შემფასებლები: **თამარ სირაძე** - პროფესორი, ბათუმის შოთა რუსთაველის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მალხაზ ჩოხარაძე - პროფესორი, ბათუმის შოთა რუსთაველის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ცირა ხაბურძანია - ჟურნალისტიკის დოქტორი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სადისერტაციო ნაშრომის დაცვა შედგება 2021 წლის 28 დეკემბერს; 17.00 სთ; ბათუმის შოთა
რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის
სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე.

მისამართი: ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ნინოშვილის ქუჩა, №35

სადისერტაციო ნაშრომის გაცნობა შესაძლებელია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკასა და ამავე უნივერსიტეტის ვებ - გვერდზე (www.bsu.edu.ge).

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი: ფილოლოგიის დოქტორი, პროფესორი **მაია კიკვაძე**

შესავალი

მედიის მიერ დასახული მიზნების მრავალფეროვნებაზე საუბრისას, დენის მაკჟუელი მედიის ნორმატიულ თეორიაში განასხვავებდა მედიის „შიდა“ და „გარე“ მრავალგვარობას (მაკჟუელი, 2005), მარშალ მაკლუენი კი, ცნობილი ნაშრომით „გუტენბერგის გალაქტიკა: ბეჭდვითი კულტურის ადამიანის შექმნა“, საკითხით დაინტერესებულ მკვლევრებს მედიის ისტორიის პერიოდების კომუნიკაციების განვითარებასთან დაკავშირებას სთავაზობდა: „გუტენბერგის გალაქტიკის“ (ბეჭდვითი მედია) „მარკონის თანავარსკვლავედით“ (ელექტრონული მედია) ჩანაცვლებამდე (თუშმალიშვილი, 2017), „მედიუმის“ როლს ვერბალური კომუნიკაციის უძველესი ფორმა ასრულებდა (მაკლუენი, 1962). დღეს „გუტენბერგის გალაქტიკა“ თანამედროვე ადამიანისთვის შეიძლება მივიჩნიოთ კულტურის, ხელოვნების, გამოცდილების და ცოდნის დაგროვების სამყაროდ, სადაც ყოველი საკომუნიკაციო ტექნოლოგია კონკრეტული პერიოდის კულტურისა და ტრადიციების გათვალისწინებით განიხილება.

მას შემდეგ, რაც ადამიანებს შორის ურთიერთობა და შესაბამისად, საკომუნიკაციო ფორმები ჩვენი სოციალური ყოფის განუყოფელ ნაწილად იქცა, „პოლიტიკურ კომუნიკაციებს“ სპეციფიკურად საზოგადოებრივი ურთიერთობების იმ ფორმად განვიხილავთ, რომელშიც ძირითადი ელემენტი ძალაუფლებაა, ხოლო გზავნილის მიმწოდებელი ოდითგანვე, გზავნილის მიმღების დარწმუნებას, ან სულაც, მანიპულირებას ცდილობდა; ყოველივე ეს კი, სწორედ ძალაუფლების მოპოვებას და განმტკიცებას უნდა მომსახურებოდა (მაკლუენი, 1964). ფაქტია, რომ გასულ საუკუნემდე, ხელისუფლების მიერ მიწოდებული გზავნილების შესაფასებლად „საზოგადოებრივი აზრის“ მყისიერი მოსინჯვა და შესაბამისად, ვერც მისი სოციოლოგიური ანალიზი ვერ გაკეთდებოდა.

მედიის, ლიტერატურისა და კულტურის გამომსახველობითი ხერხები, იდენტური ჟანრობრივი თავისებურებები უძველესი დროიდან იღებს სათავეს და მათი თანხვედრა თუ თანაცხოვრება საზოგადოების განვითარების ყველა ეტაპზე აქტუალური იყო. როდესაც საქმე საზოგადოებაზე საუბარს ეხება, იგი გაუმართლებელი ხდება კულტურული კონტექსტის

გათვალისწინების გარეშე. საზოგადოება ხომ, როგორც ცოცხალი ორგანიზმი, არ არსებობს კულტურის გარეშე და პირიქით, კულტურა ვერ შეიქმნებოდა საზოგადოების გარეშე. მედია, როგორც კულტურული და სოციალური ტექსტი, ინფორმაციულ საზოგადოებაში ახალ შინაარსებს იღებს და გვევლინება, როგორც კულტურული ბრიკოლაჟის შემაკავშირებელი მედიუმი. რაც შეეხება მედიის მიერ კულტურის, ხელოვნების და ლიტერატურის საკითხების გაშუქებას, ის უდავოდ აყალიბებს საზოგადოების დისკურსს ერის მომავალზე ისეთ ტრადიციულ ქვეყანაში, როგორც საქართველოა და რომელიც, თავისი არსებობის მანძილზე, ყოველთვის რთული გამოწვევების წინაშე იდგა. ისტორიულად, ქართულ რეალობაში მომავალზე საუბრისას, ყოველთვის ვეხებით მხესიერებით და გამოცდილებებით შექმნილ ურთულეს ლანდშაფტს, რომელიც ყველა ეპოქაში იყო გაჯერებული მტკივნეული, პარადოქსული, ლოგიკურ ჩარჩოს აცდენილი მოცემულობებით; ნებსით თუ უნებლიეთ, დამპყრობელსა თუ ჰეგემონს დაქვემდებარებული პოლიტიკით, რომელიც ყოველთვის ცვლიდა ქვეყნის სოციალურ-კულტურულ რეალობას და მისი მაცხოვრებლების განწყობადამოკიდებულებებს: „როცა ერთი ერი, მეორეს პოლიტიკური გავლენის ზონაში მოექცევა, პოლიტიკურ დაპყრობას კულტურული მოჰყვება, მხედარს მწერალი შეენაცვლება, მახვილის მტვირთველს - კულტურის აგენტი“ (გამსახურდია, 1921).

თანამედროვე საზოგადოებაში მიმდინარე სოციო-კულტურული ცვლილებები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ ადამიანური ცხოვრების ყველა ასპექტზე; მედიასაშუალებები კი, ამ ცვლილებების განხორციელების და მხარდაჭერის უმთავრეს ბერკეტად გვევლინებიან. თუ ადრე სოციალური პარადიგმების ცვლილებას საუკუნეები სჭირდებოდა, დღეს მათი ტრანსფორმირებისთვის, შესაძლოა, რამდენიმე წელიც კი საკმარისი იყოს. მსოფლიოს წინაშე არასოდეს მდგარა სოციო-კულტურული და ინფორმაციულ-კომუნიკაციური გარდასახვის შესწავლის ისეთი საჭიროება, როგორც დღესაა. მედია, როგორც კულტურული და სოციალური ტექსტი, თავისი შინაარსებით განსაზღვრავს ინფორმაციული საზოგადოების ტექნოლოგიურ, ეკონომიკურ, სივრცით და კულტურულ კრიტერიუმებს. კულტურა კი, როგორც დისკურსი - წარმართავს საზოგადოების განწყობებსა და სპეციფიკური კომუნიკაციების საშუალებით ახდენს მისი გემოვნების ფორმირებას.

მედია, ისევე როგორც კულტურა, თავისი მიზნების დემონსტრირებას ვერბალური, აკუსტიკური, ვიზუალური ხატების/იმიჯების გამოყენების გზით აწარმოებს და მაშასადამე, კულტურა, როგორც პერფორმანსი, მოიაზრება მედიის მამოძრავებელ შთაგონებად სამყაროს განვითარების უწყვეტ პროცესში.

ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, **კვლევა შეეხება** მედიის და პოლიტიკის ურთიერთმიმართებას კულტუროლოგიური და ლიტერატურათმცოდნეობითი ასპექტების განხილვის ქრილში, რომელსაც, კონკრეტული პერიოდის რეგიონული ბეჭდური მედიის მაგალითზე განვიხილავთ. კვლევაში აისახება XX საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოს და 90-იანების დასაწყისში, პოსტსაბჭოთა საქართველოში განვითარებული მოვლენების შედეგად, ქვეყანასა და რეგიონში უკვე არსებული ტენდენციების ტრანსფორმაცია და ახალი, სრულიად განსხვავებული რეალობის ფორმირების პროცესი. საკითხით დაინტერესების მიზანი კი გახდა დაგვედგინა, თუ რამდენად შეესაბამებოდა რეგიონული ბეჭდური მედიის პრიორიტეტები, ცალკეული გამოცემების პუბლიკაციები თუ ტექსტები ამ პროცესებს და როგორი კავშირი ჰქონდა ამგვარ სტრუქტურირებულ ინფორმაციას სამიზნე აუდიტორიის მიერ ეპოქის ახალი მოცემულობების გადააზრებასთან.

ნაშრომში ვიკვლევთ პოსტსაბჭოთა ქართული კულტურულ-ესთეტიკური და ინტელექტუალური პროცესის ცალკეულ თავისებურებებს; აგრეთვე, პოსტსაბჭოთა კომუნიკაციურ გარემოში პოსტმოდერნულ მიმდინარეობას, რის შედეგადაც, ვადგენთ: თუ როგორ დაიმსხვრა საბჭოური უძლეველობის მითი და როგორ შეუწყო ამ პროცესს ხელი ქართულ რეალობასა და მედიაში ამ (პოსტმოდერნული) დისკურსის წარმოებამ; როგორ დააღწია საქართველომ თავი საბჭოეთის მენტალურ მარწუხებს და დაადგა საკუთარი, ახალი იდენტობის ფორმირების და განმტკიცების გზას, მედიის კონკრეტული ინსტრუმენტების, მათ შორის - პოლიტიკური და კულტუროლოგიური ასპექტების გამოყენებით. ნაშრომში ყურადღება გამახვილებულია საბჭოთა კავშირის დაშლისა და ცივი ომის დასრულების შედეგად, სამეცნიერო ლიტერატურაში სოციალური ცვლილების - ტრავმის სახელით მოხსენიების ფაქტორზე (შტომპკა, 2004), ვინაიდან საქართველოს შემთხვევაში, პოსტსაბჭოთა

პერიოდის სირთულეები იმ პერიოდის მედიის დღის წესრიგში განსაკუთრებით მტკივნეული მოვლენებით და ხელწერით შემოვიდა.

ნაშრომი აქტუალურია რამდენიმე გარემოების გამო: მასში შესწავლილია მედიისა და ეროვნული აზროვნების სინთეზი, 1989-1991 წლების საზოგადოებისა და მედიასაშუალებების ურთიერთკავშირი და მოცემულია ამ კავშირის დეფინიცია; შესწავლილია 1990-იანი წლების დასაწყისის ქართული მედიის იდეოლოგიური ხასიათი. თემის აქტუალობა განისაზღვრება მედიური ტექსტების ყოველმხრივი აღწერის საჭიროებითაც, რომელმაც ფართო გავრცელება პოვა საქართველოში ბოლო 30 წლის განმავლობაში და რაც პირდაპირ კავშირშია ქვეყანაში მიმდინარე სოციალურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ცვლილებებთან.

ნაშრომის საკვლევ ემპირიულ მასალას წარმოადგენს: 1980-1990-იანი წლების ქართული მედია, კერძოდ, რეგიონული ბეჭდური გამოცემები:

1. **გაზეთი „საბჭოთა აჭარა“** (1990 წლიდან გაზეთი „აჭარა“) - საქართველოს კომპარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის, აჭარის სსრ უმაღლესი საბჭოს და მინისტრთა საბჭოს ორგანო, რომელსაც ასი წლის ისტორია აქვს, მაგრამ აქამდე არ გამხდარა მოცემული პერიოდის ამ მიმართულებით შესწავლის საგანი;

2. **ჟურნალი „ჭოროხი“**, რომელიც გარდა იმისა, რომ ლიტერატურულ-მხატვრული და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გამოცემის სახით წარდგებოდა მკითხველის და საზოგადოების წინაშე, ასევე გახლდათ საქართველოს მწერალთა კავშირის აჭარის განყოფილების ორგანო;

3. **ინფორმაციული ბიულეტენი „ქრონიკა“** - აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს გამოცემა. რომელიც ოფიციალური სტრუქტურის პოლიტიკის ასახვით და პარტიული კუთვნილების ნიშნით, პერიოდულად იბეჭდებოდა.

ეს მედიასაშუალებები ფაქტობრივად, სახელისუფლებო პერიოდული გამოცემების სტატუსით ოპერირებდნენ ქართულ მედია გარემოში, მაგრამ მათ სარედაქციო პოლიტიკასა და თუნდაც, ცალკეული ავტორების აქცენტებში აშკარად მოჩანს ახალი დროების შესაბამისად დადგენილი დღის წესრიგის კონტურები და ჩვეული იდეოლოგიური განწყობების ტრანსფორმირების პროცესები. ნაშრომი ინტერდისციპლინურია, რადგან იგი

კომუნიკატივისტიკის, კულტუროლოგიისა და ლიტერატურათმცოდნეობის გადამკვეთ თემებს წარმოგიდგენს.

კვლევის მიზანია სხვადასხვა თეორიულ და ემპირიულ მასალაზე დაყრდნობით მედიის, ლიტერატურის, კულტურის ურთიერთმიმართებების დადგენა და ყურადღების გამახვილება გავრცელებულ დისკურსსა და კულტუროლოგიურ საკითხებზე – იმ მნიშვნელოვან მარკერებზე, რომლებიც პუბლიცისტურ ტექსტებს ლიტერატურათმცოდნეობის საკითხებთან და სტრატეგიული კომუნიკაციის მახასიათებლებთან აახლოებენ.

კვლევის მეთოდოლოგია მოიცავს კომპლექსურ ლიტერატურათმცოდნეობით მიდგომას. გამოყენებულია ისტორიულ–ფუნქციური, ტიპოლოგიური და სტრუქტურული მეთოდები. პუბლიცისტური და ლიტერატურული ტექსტების ანალიზის საფუძველს კი, ძირითადად, ნარატოლოგიისა და ლიტერატურული ჰერმენევტიკის სინთეზი წარმოადგენს; კვლევის მეთოდოლოგია ასევე დამყარებულია მედიის დისკურსისა და კულტუროლოგიური სტრუქტურების შესახებ არსებული ლიტერატურის დამუშავებასა და მის ანალიზზე. გამოყენებულია კვლევის თვისებრივი მეთოდი - შინაარსობრივი ანალიზი - და ე.წ. შემთხვევის შესწავლა (Case study), რომელსაც ჩვენთვის 1989 წლის 9 აპრილი წარმოადგენდა; მისი, როგორც კოლექტიური ტრავმის ერთ-ერთი მაგალითის შესწავლისთვის გამოყენებულია ტექსტური ნარატივებისა და მეხსიერების მონუმენტური არეების შინაარსობრივი ანალიზის (content analysis) მეთოდი; განხილულია დომინანტი და არადომინანტი ნარატივების შემთხვევები და მათი გავლენები საზოგადოების განწყობებზე. შერჩეული მასალების და ტექსტების ანალიზის საფუძველზე შესწავლილია ჯერ კიდევ გარდამავალი პერიოდისთვის დამახასიათებელი მოცემულობის პირობებში, საქართველოში განვითარებული ისტორიული, პოლიტიკური და კულტურული პროცესები; ოფიციალური დოკუმენტების, საარქივო და საგაზეთო მასალები შესწავლილია კონტენტ-ანალიზით; დისკურს-ანალიზის საფუძველზე კი დადგენილია ბეჭდური მედიის ცენტრალურ და პერიფერიაში გამომავალ გამოცემებს შორის ურთიერთმიმართებები. ნაშრომში გამოყენებულია ასევე, მომიჯნავე პერიოდში გამოქვეყნებული კვლევითი ნაშრომები და სამეცნიერო სტატიები.

ნაშრომის ღირებულებაა კვლევის ინტერდისციპლინარულობით დაინტერესებულ მკითხველს შესთავაზოს: საბჭოთა ცენზურისგან გათავისუფლებული და „გლასნოსტის“ პერიოდგამოვლილი ქართული მედიის იდეოლოგიური დომინაციის ინსტრუმენტების ჩანაცვლების პროცესის დინამიკა და მედიაპოლიტიკისა და ლიტერატურული შინაარსის პუბლიცისტურ ტექსტებს შორის კავშირის დადგენა; პოსტსაბჭოთა პერიოდის სხვადასხვა რეგიონული მედიასაშუალების ემპირიული მასალის მოძიება, დამუშავება და შედარება. მნიშვნელოვანია ასევე, ჟანრობრივ და შინაარსობრივ ცვლილებებზე აქცენტირებით, მედია-ტექსტის არქიტექტურის თავისებურებების სტრატეგიული კომუნიკაციების კონტექსტში განხილვა.

ნაშრომის სტრუქტურა: ნაშრომი შედგება შესავლის, ოთხი თავის (რომლებიც ქვეთავებად არის დაყოფილი) დასკვნის და გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხისგან.

თავი I. მედიაპოლიტიკის გაგებისთვის

პირველ თავში საუბარი შეეხება მედიაპოლიტიკის ფორმირების თეორიულ და პრაქტიკულ მიმოხილვას, ამ დისციპლინის ქართულ რეალობასა და ჟურნალისტიკაში აღმოცენების წინაპირობას და მის შედარებას დასავლური მედიის სტანდარტებთან, მედიის დისკურსთან და უნიფიცირებულ ზეგავლენებთან. განხილულია მედიის მიერ რეპრეზენტაციული გარემოს შექმნის და „მედია მოვლენისთვის“ (ფისკე,1996) სუბიექტური ხასიათის მინიჭების უნარი. „მედია შესაძლოა, არ კარნახობდეს ხალხს “რა იფიქრონ”, თუმცა ის “გასაოცრად წარმატებულად” კარნახობს აუდიტორიას - “რაზე იფიქრონ” (კოენი, 1995). ამ გზავნილით დაწყებული საუბარი, კლასიკური გაგებით მედიაპოლიტიკის მმართველ ინსტიტუციებთან კორელაციის და მის მიერვე, უახლეს გამოწვევებთან ადაპტირებული, მიზანმიმართული დისკურსითაა გაანალიზებული. ისტორიული პარალელების გავლებით განხილულია პოსტსაბჭოთა ეპოქის გარიჟრაჟზე მედიასივრცეში შექმნილი მდგომარეობა და ხაზგასმულია, რომ მედიის ახალი სისტემა გამოირჩევა უნივერსალური უნარით - წაშალოს დრო და სივრცე თავის სამოქმედო არეალებზე; უფრო მეტიც - შექმნას „დროის გარეშე დრო“

და მისი მენტალური ლანდშაფტი (კასტელსი, 1996). ეპოქალური ცვლილებების დროს მედია ეხმარება საზოგადოებას, ის ხდება კურსორი, რომ დროულად აღწეროს მოვლენები მასებისთვის გასაგებ ენაზე და იყოს მზად, რათა გიგანტური ტრანსფორმაციების დროს, საკუთარ მომხმარებელს მიაწოდოს სწორი გზავნილები და შეფასებითი ნააზრევი. თუმცა, მედიის უნიკალური უნარი, შექმნას რეპრეზენტაციული გარემო და მიანიჭოს მედია-მოვლენას სუბიექტური ხასიათი, კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი ნაწილია იმ პროცესისა, რასაც მედიის მიერ უნიფიცირებული ზეგავლენის ინსტრუმენტალიზაცია იწვევს.

ნაშრომში განვიხილავთ მარშალ მაკლუენის ცნობილ ფორმულას-„შუამავალი თავად არის გზავნილი“ (მაკლუენი, 1964), მედიის გავლენას და მის როლს საზოგადოებაში. როდესაც მასობრივ კომუნიკაციას მოიაზრებენ როგორც „პოლიტიკური კონტროლის, სულიერი კონტროლის და კულტუროლოგიური ფუნქციის ჯგუფებს“ (შოშიტაიშვილი, 2010), ჩვენი კვლევისთვის მნიშვნელოვანი ხდება მათში კულტუროლოგიური ფუნქციის განვითარების მიმოხილვა, რადგან დენის მაკქუელის და ანტუან მოლის თეორიებზე დაყრდნობით დგინდება, რომ მასობრივი კომუნიკაციის მთავარი ამოცანა მასობრივი კომუნიკაციისა და ინდივიდის ურთიერთქმედებაა (მაკქუელი, 1987).

კონკრეტულ დროსა და გარემოში მმართველი ინსტიტუციების მიერ უახლეს გამოწვევებთან ადაპტირებული, მიზანმიმართული დისკურსის ჩამოყალიბება, მისი მორგება გამომსახველობით ხერხებზე, რელევანტურ ინსტრუმენტებზე, ჟანრობრივ კლასიფიკაციაზე და გაშვება იმ სივრცეში, სადაც უნდა აღიმრას ნაგულისხმევი მნიშვნელობები - თანამედროვე კომუნიკაციის დინამიკაში დამკვიდრებული და უკვე ფართოდ გავრცელებული სტრატეგიული კომუნიკაციის მახასიათებლებია, რომლებიც მასებზე ზემოქმედების თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია და მედიაპოლიტიკის მთავარ შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს. კვლევისთვის საინტერესო ხდება, თუ როგორ ვითარდებოდა ის გარემოებები, რომლებიც ახასიათებდა საქართველოს უახლეს წარსულს გასული საუკუნის 1980-1990-იან წლებში და რითაც, კოლექტიურმა და კომუნიკაციურმა მეხსიერებამ გადაფარა ისტორიული მეხსიერების ნარატივები, დაუპირისპირდა არსებულ და „ზემოდან“ მომდინარე იდეოლოგიურ ნაკადებს, ფორმულირებულ შეფასებებს, ცნებებს, არგუმენტებს და თუნდაც,

ფაქტებს. ფაქტობრივად, პოსტსაბჭოთა ეპოქის გასაანალიზებლად, დღესდღეობით, საკმარისად შეიძლება ჩაითვალოს კოლექტიური მეხსიერება, რომლის შემქმნელი და გამავრცელებელი თაობა ჯერ კიდევ აქტიურ სამოქალაქო ინსტიტუციას წარმოადგენს ჩვენ ქვეყანაში. მიუხედავად იმისა, რომ ეროვნული მოძრაობის გააქტიურების ყოველ მომდევნო ფაზაში საკმაოდ ბევრი ფაქტი თუ მოვლენა შეიძლება საზოგადოებამ გადააფასოს, გადაფაროს მისი ნეგატიური მხარე და შეეცადოს ხელოვნური დავიწყების საბურვლის ქვეშ მოაქციოს ისინი, მაინც შეუძლებელია ჩვენ რეალობაში ისეთი პრეცედენტის დაშვება, როდესაც, „წინასწარ განზრახული დავიწყებით“ (პოსტსტრუქტურალიზმის თეორიით) შექმნას სრულიად განსხვავებული რეალობა. იმისათვის, რომ მთელი საზოგადოება მოიმართოს ერთი იდეის განსახორციელებლად, მანიპულირების ყველაზე ეფექტიანი გზა - ზეგავლენის მოხდენა და პროპაგანდაა. სწორედ ამიტომ იყო, რომ ყველა საბჭოთა ლიდერი გამოირჩეოდა თავისი მანიპულაციური გადაწყვეტილებებით და ბუნებრივია, ასეთ წყობაში არა მხოლოდ ლიდერია საოცრად ნეგატიური პერსონა, არამედ მისი თანამოაზრეებიც და მიმდევრებიც, რადგან მათ მიმართ „ტოტალიტარული სახელმწიფო, როგორც წესი, ცდილობს ქმედითი კონტროლი გაუწიოს არა მხოლოდ ქცევას, არამედ მათ აზრებსაც და გრძნობებსაც“ (ორუელი, 2017).

ყველა ეპოქის მედიის მიერ მასების ცნობიერებაზე ზეგავლენის მოხდენის, ქცევის შეცვლის მცდელობები მეტ-ნაკლები წარმატებით გვხვდება საზოგადოების განვითარების თითოეულ ცნობილ ვერსიაში. ჩვენ მაგალითზე კი შეგვიძლია ვთქვათ, რომ დამოუკიდებლობის 30-წლიან მონაკვეთში, ქართული მედია ვითარდებოდა, იხვეწებოდა, ეძებდა ზემოქმედების ეფექტიან გზებს. მაგრამ თუ პოსტსაბჭოთა ეპოქის გარიჟრაჟზე მედია-სივრცეში შექმნილ მდგომარეობას გადავხედავთ, დავინახავთ, რომ ის ვერ აღმოჩნდა სათანადო პარტნიორი, ვერ იზრუნა მოქალაქეების ინფორმირებულობასა და შექმნილი კრიზისული მდგომარეობისადმი მედეგობის შემუშავების სტანდარტებზე. რეალურად, ეს იყო ის დრო, როდესაც საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, ყველა სახელმწიფომ ბნელ ოთახში ხელის ცეცებით დაიწყო ცხოვრება, ამ მდგომარეობას თან დაერთო მედიის და საზოგადოების დაშორება, რაც ისტორიის ყველა ეტაპზე სახიფათო მდგომარეობად

მიიჩნეოდა. საინტერესოა, რა როლი ითამაშა, მედიამ გასული საუკუნის 80-90-იან წლებში, როდესაც ფუნდამენტური ცვლილებების ეპოქაში საზოგადოება დარჩა შიშვლად მიმდინარე გარდაქმნების წინ? ყველა პრაგმატული აზრისგან მიტოვებულ, თვითდინებაზე მიშვებულ დროში იმდროინდელმა მედიამ ვერ შეძლო სიახლეებთან ადაპტირება, ობიექტური ინფორმაციის მოპოვების და მიწოდების სისტემატიზაცია, ვერ შექმნა პლატფორმა დისკუსიისთვის, საზოგადოებასთან ერთად ვერ ეძება გამოსავლის გზები და ხალხი დატოვა მარტო თავსდატეხილ დილემებთან. მიუხედავად იმისა, რომ მედია არ შეიძლება იყოს კოლექტიური პროპაგანდისტი, მან უნდა შეძლოს: საზოგადოების განწყობებისთვის შესაბამისი პლატფორმების შექმნა და ფართო აუდიტორიის ინფორმაციით სისტემატური კვება; არგუმენტირებული დღის წესრიგის ფორმირება, დასკვნების გამოტანის კომპეტენციებით აღჭურვა, რადგან „მედია ყოველთვის იცვლის ფორმას და იღებს იმ სოციალური და პოლიტიკური სტრუქტურების ელფერს, რომელშიც მას უწევს ფუნქციონირება“ (სიბერტი, პეტერსონი, შრამი, 1956). მედიის განვითარების ისტორია გვარწმუნებს კიდევ ერთი საინტერესო ტენდენციის აქტუალურობაში: „რაც უფრო დემოკრატიულია საზოგადოება, მით უფრო მეტი ინფორმაციითაა ის უზრუნველყოფილი“ (კოვაჩი, როზენსტილი, 2001) და ცხადად გვიჩვენებს ქართული მედიის სისუსტეების ლოგიკურ მიზეზებს.

მედიის მიზნების კლასიკურ განმარტებებში, კონკრეტულად კი ფორმულირებაში - „ჟურნალისტიკა გვეხმარება ჩვენი საზოგადოების ჩარჩოების განსაზღვრასა და რეალობით ნასაზრდოები საერთო ენისა და საერთო ცოდნის ჩამოყალიბებაში. ამას გარდა, ჟურნალისტიკა ხელს უწყობს საზოგადოების მიზნების, გმირების და ანტიგმირების იდენტიფიცირებას“ (კოვაჩი, როზენსტილი, 2001) - კარგად ჩანს ზეგავლენების ინსტრუმენტალიზაციის საწყისი ნიშნები, რომლებმაც მედიის განვითარებასთან ერთად შეიძინეს დამატებითი უნარები და შესაძლებლობები, რომელთა საშუალებითაც, მედიის მიერ მიღებული და გადაცემული ინფორმაციის საჯაროობის უზრუნველყოფა ჩამოყალიბდა. დასავლური ტერმინოლოგიით, სუბიექტურობის გამოვლინებას ანუ შერჩევით აღწერას ეხმიანება ტრადიციული და თანამედროვე ქართული მედიის ცნობილი თეორეტიკოსი ნოდარ ტაბიძე: „პუბლიცისტიკაში

აუცილებლად უნდა მჟღავნდებოდეს ტენდენცია, ე.ი. ავტორის დამოკიდებულება აღწერილისადმი, თანაც, პირდაპირ. პირდაპირობაში ვგულისხმობთ არა მხოლოდ მსჯელობის ფორმით მოწოდებულ კლასიფიკაციას, არამედ ეპითეტ-მეტაფორებში, განსაზღვრებებში ჩაქსოვილ აზრს“ (ტაბიძე, 2011). ცხადია, როდესაც დომინანტური მნიშვნელობები სხვადასხვა ფორმით იმეორებს გავრცელებული დისკურსისა თუ პოზიციის შეხედულებებს, მედიის მეშვეობით ხდება მათთვის ბუნებრივი ელფერის მინიჭება. ჰოლის თანახმად, „მედიას ასეთ შემთხვევაში საზოგადოებრივი კონსენსუსის მიღწევისა და გავრცელების როლი აქვს, რაც მას აქცევს გაბატონებული იდეოლოგიის კვლავწარმოების იარაღად“ (ჰოლი, 1980).

მედიის ფორმების მოდერნიზებასთან და სრულყოფასთან ერთად, ტექნოლოგიური რევოლუციების ეტაპზე, სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება დარგობრივი მედიის განვითარება და მასზე კულტურის ზეგავლენების გავრცელება. ინტეგრირებულ საკომუნიკაციო სისტემაში კულტურულ გამოხატულებათა ჩართულობას მნიშვნელოვანი შედეგები მოაქვს სოციალური სივრცისათვის. ერთი მხრივ, ის საგრძნობლად ასუსტებს შეტყობინებათა ტრადიციული გამგზავნების ძალაუფლებას, რომლებიც შეტყობინებას, როგორც წესი, ავრცელებდნენ ისტორიულად დეტერმინირებული სოციალური კოდების საშუალებებით: რელიგიით, მორალით, ავტორიტეტით, ტრადიციული ღირებულებებით, პოლიტიკური იდეოლოგიით. ისინი არ ქრებიან, მაგრამ სუსტდებიან ან ინტეგრირდებიან ახალ სისტემაში, სადაც მათი ძალაუფლება ვრცელდება ელექტრონული მატერიალიზაციის ფორმით (ნემსაძე, 2016). კულტურის, როგორც მნიშვნელობებისა და სიმბოლოების სისტემის კონცეპტუალიზაცია მიზნად ისახავს სემიოტიკური და სხვა სახის გავლენებისაგან თავის დაღწევას. მსოფლიო რელიგიები, იმპერიები, იდეოლოგიები „დროის გარეშე მენტალური ლანდშაფტის“ (კასტელსი, 1996) და დროის გარეშე დროის კულტის - კულტურის კონტექსტში ერთიანდება. ჩვენ მიერ ხაზგასმული ანტუან აბრაამ მოლის მიერ გავრცელებული მოზაიკური კულტურის იდეები და ადამიანის მიერ სამყაროს კულტურის მოზაიკური, კალეიდოსკოპური აღქმა მედიის მიერ დისკურსის წარმოებისა და საჯარო აზრის ჩამოყალიბების ხელშემწყობი ფაქტორია. მოლის მოსაზრებაც - „კულტურა-ესაა

ხელოვნების წიაღის ინტელექტუალური ასპექტი, რომელსაც ადამიანი თავისი სოციალური ცხოვრების მანძილზე ქმნის“ (მოლი, 1973) - მნიშვნელოვანს ხდის გამოვყოთ მასკომუნიკაციის გავლენა ტრადიციული ჰუმანიტარული კულტურის თანამედროვე „მოზაიკურ კულტურად“ (მოლი, 1973) გარდაქმნის პროცესზე.

იმ დარგთა შორის, რომლებიც რიტორიკას, როგორც სიტყვიერი დარწმუნების ხელოვნებას იყენებს - პოლიტოლოგია, ფსიქოლოგია, სოციოლოგია, ლინგვისტიკა, კომუნიკაციური ლინგვისტიკა, ლიტერატურათმცოდნეობა და სხვა, უნდა გამოვყოთ ჩვენთვის საინტერესო სეგმენტი - კომუნიკაცია და მისი ერთ-ერთი „იარაღი“ - მედია ტექსტი, რომლისთვისაც რიტორიკული არგუმენტაციის თეორია მთავარი საყრდენია აუდიტორიაზე გავლენის მოსახდენად. პრესაში ყველაზე ხშირად გამოყენებული ტექსტების ხასიათიდან გამომდინარე, შეგვიძლია გამოვყოთ რამდენიმე ტიპის ტექსტი: ინფორმაციული ტექსტები, არგუმენტირებული ტექსტები და მტკიცების ხასიათის ტექსტები - რომლებიც, ჩვეულებრივ, რაიმე ფაქტს ან მოვლენას შეეხება. თითოეულ ამ ტიპს, რა თქმა უნდა, ახასიათებს სუბიექტური ბუნება, მრავალფეროვანი აქცენტები, მიზნები და თითოეული მათგანი სხვადასხვა სამიზნე აუდიტორიისკენ არის მიმართული. რიტორიკული ანალიზი კი შეიძლება გამოყენებულ იქნას ნებისმიერი ტექსტის აღსაქმელად, რაც, ამ შემთხვევაში, ჩვენი ინტერესის საგანია.

XX საუკუნის ბოლო ათწლეულებში, ქართული მედია, პერიოდულობის და მასობრიობის გამო, იდენტობის ყველაზე პოპულარულ რუპორად იქცა. მისი ფუნქცია გამოიკვეთა, როგორც ეროვნული იდენტობის ყველაზე გავლენიანი „შემხსენებლისა“. თანამედროვე კომუნიკაციისტიკაში ფართოდ გამოიყენება „შეხსენების“ და „დავიწყება-არდავიწყების“ დიალექტიკა. იმისათვის, რომ გავიაზროთ მედიის როლი ისტორიისა და მეხსიერების კონტექსტში, კიდევ ერთი არსებითი მიმართება - მეხსიერება და ტრადიცია უნდა გავიხსენოთ. მ ჰალბვაქსი ტრადიციას მეხსიერების კონკრეტულ ფორმად მიიჩნევს (ჰალბვაქსი, 1992), ხოლო ა. ასსმანი კი მას ზე ცნებად განიხილავს, რომელსაც ორ ქვეცნებად ანაწევრებს: კომუნიკაციურ და კულტურულ მეხსიერებად (ასსმანი: 2001). კომუნიკაციური მეხსიერება აერთიანებს იმ მოგონებებს, რომლებიც ჯერ კიდევ ცოცხალ წარსულს მიემართება, ეს ის

მოგონებებია, რომელსაც ინდივიდი თანამედროვეებთან ერთად ფლობს და მათთან ერთად ინაწილებს. კომუნიკაციური და კულტურული მეხსიერების ასსმანისეული შეპირისპირება შეიძლება განვიხილოთ 5 შეპირისპირებითი ნიშნის მიხედვით : „1. მეხსიერების შინაარსი; 2. მეხსიერების ფორმა; 3. მედიალური საშუალებები; 4. მეხსიერების ხანგრძლივობა; 5. მეხსიერების მატარებელი“ (ასსმანი, 2007). მეხსიერების თითოეული ფორმისთვის გადაწყვეტი კრიტერიუმებია: შინაარსი, ფორმა, მედია, დროის ხაზი და მატარებელი. წარსულზე ფიქრი, მოგონება, გახსენება ხშირად გაცნობიერების აქტიცაა. დროითი დისტანცია მოვლენების ახალი (ზოგ შემთხვევაში-უფრო ობიექტური) პერსპექტივიდან დანახვის შესაძლებლობას იძლევა: „პირადი გამოცდილება ერთგვარი ტექსტია, ხოლო ჩვენი გააზრებანი და შემეცნებანი - მათზე დართული კომენტარი“ (შოპენჰაუერი, 2012). ამდენად, ავტორის მიერ მოყოლილი, ერთი შეხედვით, ერთმანეთთან არაფრით დაკავშირებული ამბები საკუთარი ცხოვრებისა თუ ქვეყნის ისტორიის შესახებ სხვა არაფერია, თუ არა წარსულიდან გამოცდილების გადმოტანის მცდელობა. ავტორის კვალდაკვალ, დროის ცვლილებასთან და მოძრაობასთან ერთად, მიწოდებული ტექსტის შესაბამისად იცვლება საზოგადოებაც და მისი დამოკიდებულებებიც. სწორედ მოძრაობის, გამოცდილების ამსახველი და ეროვნული ნარატივის მატარებელი გზავნილების ასახვა დაისახა მიზნად გასული საუკუნის 90-იანი წლების მედიამ იმისთვის, რომ არ ყოფილიყო ფოკუსირებული უძრავ, ნომენკლატურულ და ვიწრო საკითხებზე. პოსტსაბჭოთა პერიოდის მედიაც, ეტაპობრივად იწყებს ერთი და იგივე შინაარსის მქონე შეტყობინებების მიწოდებას აუდიტორიისთვის - გზავნილების, სახეების, ხატების და მოსაზრებების გამეორებით. ეს იყო ფაქტობრივად, მოვლენათა ჯაჭვი, რომელსაც ეროვნული ხელისუფლების ინტერესიც უკავშირდებოდა. იმ პერიოდის მედიის წინაშე იდგა სერიოზული გამოწვევა - რეალობის პარალელური არქიტექტურა მონოლითურ კომუნიკაციურ სივრცეში და 1990-იანი წლების დასაწყისის ქართულმა მედიამაც (როგორც ცენტრალურმა, ასევე რეგიონულმა) საკმაოდ დიდი ადგილი დაუთმო ისტორიული ტრავმების რეპრეზენტირებას.

ქართულ საზოგადოებრივ განწყობებს ანდამატივით იზიდავს ილია ჭავჭავაძისეული ჟურნალისტიკა და დეფინიცია-„პოპულარული ლიტერატურა“. ტერმინი „ჟურნალ-

გაზეთობა”-(ჭავჭავაძე, 1961) კი კოლექტიური იდენტობის შექმნის და გავრცელების ერთ-ერთი წინაპირობა ხდება. სწორედ ილიამ დაუკავშირა ერთმანეთს ჟურნალისტიკა და ლიტერატურა და ასევე მიიჩნია ორივე მათგანი მეცნიერების საფუძვლადაც. 1861 წელს ჟურნალ „ცისკარში“ ილია ჭავჭავაძემ გამოაქვეყნა წერილი/ესე „ორიოდე სიტყვა :შეშლილის“ თარგმანზედა“, სადაც ავტორმა ჩამოაყალიბა აზრი წინაპართაგან მიღებული „ღვთაებრივი საუნჯის“ შესახებ, რომლის პატრონობაც და დაცვაც მისი და შემდგომი თაობების ღირსების საქმედ, წმინდა მოვალეობად მიიჩნია: „სამი ღვთაებრივი საუნჯე დაგვრჩა ჩვენ მამა-პაპათაგან: „მამული, ენა, სარწმუნოება, თუ ამათ არ ვუპატრონეთ, რა კაცები ვიქნებით, რა პასუხს გავცემთ შთამომავლობას“ (ჭავჭავაძე, 1961). სწორედ ეს ფრაზა იქცა 1980-იანი წლების ქართული ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის გზავნილად, რითაც ამ მოძრაობაში ჩართული ლიდერები ინტელიგენციის ილიასეულ განმარტებაში ჩაიკარგნენ - „ინტელიგენცია-დედაბოძი ყოველი ხალხის განვითარებისა და წარმატებისა“ (ჭავჭავაძე, 1961). ამ ადამიანებმა მართლაც კარგად გაიაზრეს კლასიკური მოსაზრება, რომ ტრავმა დაიძლევა არა მისი დავიწყებითა და მიჩქმალვით, არამედ მუდმივი გაცნობიერებით, ეთიკური შეფასებებით, წარმოსახვით და ამ აღმოჩენით გაამყარეს ინტელიგენციის „ერის წინამძღოლად“ აღიარების გამოცდილი პრეცედენტი.

1980-1990-იანი წლების ქართული მედიაში საკმაოდ ხშირად ვხვდებით მერაბ მამარდაშვილის მოსაზრებებს, რომლებიც ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის პარალელურად გააქტიურებული ძალებისათვის კულტურული მეხსიერების რეპრეზენტირების შეთავაზებას ამჯობინებდა, ვიდრე კოლექტიურ ტრავმაზე აქცენტირებას: „ჩვენ წინაშე არ არის კლასიკური სახელმწიფო, რომელიც გვჩაგრავს. ჩვენ წინაშეა ტოტალიტარული სახელმწიფო, რომელიც მხოლოდ რუსული არ არის და აქვს ევროპული განზომილება. აქ არ ვგულისხმობ, რომ რუსეთი არ არის პასუხისმგებელი. ჩვენ წინაშე სხვა ფენომენია. ამიტომ ამ ფენომენის წინაშე ბრძოლის ხერხების კლასიკური ბაგაჟი ბათილდება და უვარგისი ხდება, თუ ისე არ მივუდექით, როგორც შეეფერება ამ არაკლასიკურ, არატრადიციულ ფენომენს. თუ ვერ გავერკვიეთ რა დგას ჩვენს წინაშე, შეიძლება წავაგოთ და ვერ განვახორციელოთ ქართველი ერის ისტორიული მისია“ (მამარდაშვილი, 1989).

1990წლის 28 ოქტომბრის არჩევნების და ქვეყნის სათავეში ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ძალების მოსვლის შემდეგ სახელს იცვლიან ქვეყნის ყველაზე ავტორიტეტული გამოცემები: გაზეთი „კომუნისტი“ (საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტისა და საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს ორგანო) და „ახალგაზრდა კომუნისტი“ (საქართველოს ალკვ ცენტრალური კომიტეტის ორგანო); სახელს იცვლის აგრეთვე, რეგიონული ბეჭდური გამოცემა „საბჭოთა აჭარა“ (სკკპ ცენტრალური კომიტეტის და აჭარის სსრ უმაღლესი საბჭოს ორგანო); ისინი გამოდიან უკვე ახალი სახელებით: „საქართველოს რესპუბლიკა“, „ახალგაზრდა ივერიელი“, „აჭარა“. გაზეთების სახელწოდებების ცვლილება ასახავს აქცენტის გადანაცვლებას არა მხოლოდ იდენტობით კატეგორიებში, არამედ დომინანტურ იდეოლოგიაშიც, რადგან „ქართული მედიის ისტორია არის სწორედ, პოლიტიკური სისტემის კანონებისა და ღირებულებითი კოდებისგან გათავისუფლებისთვის ბრძოლის ისტორია“ (გოგოლაძე, ტოკლივიშვილი, 2008). ათასობით ტირაჟით გამოშვებულმა 1980-1990-იანი წლების ქართულენოვანმა მედიასაშუალებებმა და მათ შორის, რეგიონულმა ბეჭდურმა მედიამ, საკმაოდ დიდი ადგილი დაუთმო ისტორიული ტრავმის რეპრეზენტირებას და მისი თანამედროვე ინტერპრეტაციით დისკურსის წარმოებას როგორც საბჭოური ეპოქის ორგანიზმის მკვიდრი წევრების, ასევე, მის მიერვე იგნორირებული ქართული კულტურის ავტორიტეტების მხრიდან.

მედიაპოლიტიკის ფორმირების თეორიულ, პრაქტიკულ მიმოხილვასთან, მის ქართულ რეალობასა და ჟურნალისტიკაში აღმოცენების წინაპირობების გადააზრებასთან ერთად, შევეცადეთ ქართული მედია შეგვედარებინა დასავლური მედიის სტანდარტებთან, მის დისკურსთან და უნიფიცირებულ ზეგავლენებთან. „მედია მოვლენისთვის“ (ფისკე, 1996) სუბიექტური ხასიათის მინიჭებასთან და „გზავნილი შუამავალია“ (მაკლუენი, 1964) გაანალიზებასთან ერთად, ყურადღება გავამახვილეთ მედიაპოლიტიკის მმართველ ინსტიტუციებთან კორელაციის ფაქტორზე, განსაკუთრებით კი, პოსტსაბჭოთა ეპოქის გარიჟრაჟზე მედიასივრცეში შექმნილ მდგომარეობაზე. მედიის ფუნქციების, ინსტრუმენტების გამოყენებით საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე, ხალხის გონებასა და წარმოდგენებზე, ეროვნულ ცნებებსა და კულტურაზე ზეგავლენის მოხდენის

მახასიათებლების განხილვასთან ერთად დავადგინეთ, რომ საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ შექმნილი სტაგნაციური მდგომარეობის დროს დაფიქსირდა მედიის და საზოგადოების დაშორიშორება. ვრცელი კონტექსტური მიმოხილვით ასევე განვსაზღვრეთ, რომ მედია განსაკუთრებულ როლს ასრულებს დისკურსის წარმოებისა და საჯარო აზრის ჩამოყალიბების პროცესში, რადგან ხშირად სწორედ მის გადაწყვეტილებაზე დამოკიდებული, ვინ ილაპარაკებს მედიაში, სად, რამდენ ხანს, რა ფორმით, ვისთან ერთად და ა.შ. შესაბამისად, ის, ვინც აკონტროლებს ტექსტს, აკონტროლებს ასევე დისკურსს და - პირიქით. კომუნიკაციების, რიტორიკის, მედიის, მეხსიერების სხვადასხვა ფორმების, წარსულის რეპრეზენტაციის და პუბლიცისტიკის გავლენის სფეროების გადაკვეთის ხაზებზე მსჯელობისას კი, გამოყენებულია სხვადასხვა ეპოქის წარმომადგენელი თეორეტიკოსების და მოაზროვნეების: ლიპმანის, ფისკეს, ბალზაკის, გრამშის, მაკლუენის, კრეიგის, კონენის, ჰოლის, ბერტნარის, კასტელსის, მოლის, ტარდის, ბილიგის, ბორდიარის, ასსმანის, შტომპკას, ჭავჭავაძის, მამარდაშვილის, ტაბიძის და სხვათა მოსაზრებები.

თავი II.

კულტუროლოგიური და ლიტერატურული დისკურსი

მეორე თავში საუბარი შეეხება განსახილველი პერიოდის მედიაპლატფორმებზე მიმდინარე კულტუროლოგიურ და ლიტერატურულ დისკურსებს, მათ სინთეზს და კონტექსტურ მიმოხილვას. ამ საკითხის გასაანალიზებლად და კულტურის, მასობრივი კულტურის, გლობალიზაციის, პოსტმოდერნიზმის დეფინიციების განსასაზღვრად გამოყენებულია სხვადასხვა წყარო იმისათვის, რომ დაჯგუფდეს მათი მახასიათებლები. კულტურის განსაზღვრების ათობით ვერსიის განხილვას მარტივ ფორმულირებამდე მივყავართ - კულტურა წარმოადგენს ერთი კონკრეტული ერის მატერიალურ და სულიერ ფასეულობას, რომელიც ან არ მოეპოვება სხვას ან ყველა სხვა დანარჩენისგან სრულიად განსხვავებულია. სწორედ ეს განსხვავებული კულტურული ღირებულებები ქმნიან ბარიერებს კომუნიკაციისას და იქმნება კულტურული აღქმების და ფონური ცოდნის შექმნის აუცილებლობა, რაც საკმაოდ სისტემური პროცესის ნაწილი ხდება.

მიუხედავად იმისა, რომ თანამედროვე რეალობაში, ციფრული სამყაროს ტექნოლოგიური ინსტრუმენტების გამოყენებით შეუძლებელი თითქმის არაფერია, მაინც წარმოუდგენელია, ადამიანმა მოთხოვნის გაჩენისთანავე მიიღოს განსხვავებულ კულტურაზე მისთვის საჭირო და სრულყოფილი ინფორმაცია, რითაც შეიქმნის რელევანტურ წარმოდგენებს. ამ მნიშვნელოვანი პროცესისთვის მართლაც აუცილებელია ფონური ცოდნის საცავის შექმნა, რომელიც უკავშირდება „ქვეყნის კულტურის, ქცევის ნორმების, სოციალური ზნე-ჩვეულებების ცოდნას, რისი უგულებელყოფაც დაუშვებელია: აზრიანი ქმედება, მხოლოდ იმათი ხვედრია, რომლებსაც ეს ცოდნა აქვთ (ვეფხისტყაია, 1996). ამიტომაცაა საჭირო კულტურის მკვლევრებისთვის ინტერდისციპლინური განვითარება და განსაკუთრებით, მისი აუცილებლობის გამოკვეთა კომუნიკაციურ სივრცეებში.

კულტურა თავის თავში გულისხმობს ძალიან ბევრ ფაქტორს, რომელთა გათვალისწინებაც აუცილებელია კულტურათაშორის კომუნიკაციაში. ადამ კუპერის სიტყვით, „კულტურული იდენტობის პრობლემა განუყოფელია კულტურის პოლიტიკისაგან. პიროვნება მხოლოდ იქ და მაშინ შეიძლება იყოს თავისუფალი, სადაც მის ფასეულობებს პატივს სცემენ. მრავალ-კულტურულ საზოგადოებებში კულტურული განსხვავებები ყურადღებისა და ზრუნვის საგანი უნდა იყოს“ (კუპერი, 2000). კულტურის ფენომენის შემსწავლელი დამოუკიდებელი ინტერდისციპლინური დარგი გაცილებით დიდი წარმატებით დამკვიდრდა, ვიდრე თვით ტერმინი “კულტუროლოგია”. კულტურის მეცნიერებების/კვლევების (Cultural Studies) ფუნქცია საუკეთესოდ ეხმიანება თანამედროვე ამერიკელი პოლიტოლოგის, სამუელ ჰანთინგტონის ვარაუდს იმის შესახებ, რომ „თანამედროვე მსოფლიოში კულტურული განსხვავებები უფრო მნიშვნელოვან როლს ასრულებს, ვიდრე პოლიტიკური ან ეკონომიკური და, ცივი ომის დამთავრების შემდეგ, ჩვენ ინტერესთა საერთაშორისო კონფლიქტების კი არა, “ცივილიზაციათა შეჯახების” პერსპექტივა გველის” (ჰანთინგტონი, 1996). კულტურის კვლევები, როგორც შესწავლისა და სწავლების დამოუკიდებელი მიმართულება, ასევე უზრუნველყოფს „კულტურული შემობრუნების“ განმარტებას, რაც კარგად აისახა ფართოდ გამოყენებულ ცნებებში - „მულტიკულტურალიზმი“ და „კულტურული ომები“. აკადემიურ წრეებს გარეთაც, დღეს “საზოგადოების” ნაცვლად, ხშირად “კულტურის” ცნებას იყენებენ,

რაც კომუნიკაციურ თეორიებში დღითიდღე უფრო მყარდება. კულტურის მეცნიერებათა ჩამოყალიბებაზე დიდი გავლენა იქონია თეოდორ ადორნოს, მაქს ჰორკჰაიმერის, პიერ ბურდიეს, იუდიტ ბატლერის, ჟაკ დერიდას, მიშელ ფუკოს, ზიგმუნდ ფროიდის, ანტონიო გრამშის, იურგენ ჰაბერმასის და სტიუარტ ჰოლის თეორიებმა, რომელთა შესახებაც მსჯელობით და პარალელების გავლებით დგინდება, რომ „კულტურა იმ მხრით არის მნიშვნელოვანი, რომ იგი ფორმად ქმნის, განსაზღვრულ კალაპოტში აყენებს იმ კოლექტიურ პიროვნებას, რომელსაც ერი ეწოდება. ეს ეთნიური მასალა მიატოვებს ეთნიურ მასალობას, როგორც კი იგი თავის ეროვნულ ცივილიზაციას და კულტურას შექმნის“ (გამსახურდია, 1921).

ჩვენთვის, ისევე როგორც იმ რეგიონებისათვის, რომლებიც ცივი ომის შემდგომ პერიოდში კონფლიქტების მთავარ კერებად იქცნენ, მნიშვნელოვანია კულტურული იდენტობის, კულტურათა კომუნიკაციის, კულტურული საფუძვლების, კულტურული კონტექსტისა და სხვა საკითხების კვლევა, რადგან დროის და სივრცის აღრევა ყოველთვის გვახსენებს ისტორიულ პარალელებს. XX საუკუნის ბოლო ათწლეულებიდან მოყოლებული, კულტურის პრობლემატიკა, მეცნიერებთან ერთად, სულ უფრო მეტად ექცევა პოლიტიკოსთა ყურადღების ქვეშ, რადგან პოლიტიკური რეჟიმები კულტურის ფენომენის გამოყენებით ცდილობენ იდენტობის, პოლიტიკური ავტონომიის და სხვა მიზნების ლეგიტიმაციას; პოსტმოდერნის ეპოქა კი მთლიანად ცვლის კულტურის შინაარსს და მისთვის დამახასიათებელი კულტურის დიფერენციაცია იწვევს ახალი საკვლევი სფეროების გაჩენასაც.

ბოდრიარი მოდერნს უწოდებდა „სცენის ეპოქას“, ვინაიდან მასში ყველა მოვლენა მიისწრაფოდა თვითწარმოდგენისთვის; ბელმა პოსტმოდერნისტული ეპოქა პოსტ-ინდუსტრიული საზოგადოების ჩამოყალიბებასთან გააიგივა, უმბერტო ეკომ კი დაწერა, რომ „პოსტმოდერნისტული ხედვის ნიშნები ყველა ეპოქას ახასიათებს სულიერი კრიზისის პერიოდში“ (ეკომ, 2012). ამგვარად, პოსტმოდერნიზმის განურჩევლობა სტილების, ჟანრების მიმართ, შეფასებებისადმი ინდიფერენტულობა და მასობრივი კულტურის აღქმა ნებისმიერი სხვა კულტურის გვერდით, სრულებით არ ნიშნავს იმას, რომ პოსტმოდერნიზმი თავადაა მასობრივი კულტურა. სხვადასხვა ჟანრები იმდენად ურთიერთმედწევადი გახდნენ, რომ ხშირად ე.წ. მაღალი ხელოვნების ნაწარმოები ავტომატურად ხდება მასობრივი კულტურის

ელემენტების მატარებელი; ადგილი აქვს „ორგვარ კოდირებას“ - მხატვრული ნაწარმოები მისაღები ხდება როგორც მასობრივი მომხმარებლისთვის, ისე ელიტარულისთვის.

XX საუკუნის 90-იანი წლების ქართულ კულტურაში მიმდინარე პროცესები ლოგიკურ შესაბამისობაში მოდის ლოკალურ სოციალურ კონტექსტთან. ცხადია, რომ ქართულ კულტურაში დიდი ქაოსი გამოიწვია საბჭოთა ღირებულებების კრახმა და შემდგომ, ინტელექტუალურ დონეზე მათმა გადაფასებამ. ამ პროცესის მიმდინარეობას კი მნიშვნელოვანწილად შეუწყო ხელი საზოგადოების გარკვეული ნაწილის მიერ გაცნობიერებულმა პარადიგმების ხანდაზმულობამ. 1990-იან წლებში მასობრივად დაიწყო განსხვავებული განწყობების ჩამოყალიბება, მოვლენების ახლებური აღქმა, შეინიშნებოდა აზროვნების და ცხოვრების არასაბჭოური წესების პროპაგანდა, რომლის მიზანი, რეალურად, ახალი სააზროვნო სისტემების ჩამოყალიბების პროცესის დაჩქარების ხელის შეწყობა იყო, რათა სწრაფად დაძლეულიყო საბჭოური იდეოლოგიის მსხვერვის შედეგად გამეფებული იძულებითი დუმილი პოსტსაბჭოთა პერიფერიაში.

აღსანიშნავია, რომ დრო, რომელმაც ისტორიული კვლევის საგნად აქცია პოსტმოდერნიზმის არსებობა ქართულ კულტურაში და იგი ახალი ქართული იდენტობის დასაბამს დაუკავშირა, ასევე გამოირჩევა „საბედისწერო 90-იანების“ და ახალი დროების ავტორების მიერ საბჭოთა მწერლის, ჟურნალისტის კულტის დამხობის მცდელობებით. თითქმის ამ დროსვე, 1990-იან წლებს უკავშირდება ინფორმაციისა და მედიის მოზღვაება, რომელმაც საზოგადოების ცხოვრებიდან რეალური სინამდვილის განდევნის ტენდენცია შემოიტანა. ამ პერიოდის ბეჭდური გამოცემების პოლიტიკა ზუსტად შეესაბამებოდა პოსტმოდერნიზმის ეპოქის ყველა ძირითად ნიშანს და ფორმირდებოდა, როგორც: დეკონსტრუქცია, გაურკვეველობა, ორაზროვნება, ფრაგმენტულობა, ირონია, კარნავალიზაცია, პაროდია, თამაშის პრინციპი; ორმაგი კოდირება, პერფორმანსი; კონსტრუქტივიზმი, ავტორის სიკვდილი; ავტორის ნიღაბი, ახალი ტიპის მკითხველის შექმნა, ინტერტექსტუალობა, სიმულაკრა (სვანიძე, 2017). ფაქტია, რომ ახალი რეალობის დღის წესრიგში დადგა პოსტმოდერნული მგრძნობელობის და სამყაროს, როგორც უნივერსალური ტექსტის გადააზრების აუცილებლობა.

1990-იანი წლების დასაწყისის მედიაში გაჟღერებულმა ლიტერატურულმა რეფლექსიებმა გზა მისცეს ერთგვარ ეგზისტენციალურ შიშსაც. საზოგადოების სამსჯავროზე გამოდის პირველი დამოუკიდებელი ქვეყნის არსებობის პროცესში გაჟღერებული ნარატივები: „ასი წლის წინათ რუსებს ქეიფით და ზურნით დაუხვდნენ ქართველები. თითქმის მთელი მე-19 საუკუნის რუსეთის ლიტერატურაში, ქართველი კაცი სიმბოლო იყო უდარდელის, მრუმის და ლოთის - მოიგონეთ ტოლსტოის "გლუპი გრუზინსკი კნიაზ", არციბაშევის ქართველი გმირი და სხვა“ -წერდა 1921 წელს კონსტანტინე გამსახურდია და დასძენდა: „ისტორიის ასპარეზი სულითა და ხორცით ძლიერი ერის ხვედრია. სუსტები და უნიჭონი ვერავის შებრალებას ვერ დაიმსახურებენ. ეროვნული თავისუფლების ერთხელ დაკარგვა შეიძლება, მაგრამ იგი ყოველ დღე ბრძოლით ხელმეორედ უნდა მოიპოვოს ერმა“ (გამსახურდია, 1921). ასეთი ისტორიული ნარატივების მიმართება ახალ ქართულ იდენტობასთან და თავისუფლებასთან ადაპტაციის პირველი რეფლექსიების პროცესი კარგად ჩანს იმ პერიოდის ლიტერატურულ და პუბლიცისტურ ტექსტებშიც. ახალი დროების მედიური ნარატივები ქართულ საზოგადოებას თავისუფლების იდეის ირგვლივ აერთიანებდნენ და სწორედ ეს იყო თანამედროვე გაგებით სტრატეგიული კომუნიკაციის ელემენტები, რის საშუალებითაც ე.წ. დისიდენტური და არაფორმალური ძალები - ინტელიგენციად წოდებული კასტა ცდილობდა წარმოეჩინა და დაემკვიდრებინა აზრი, რომ სწორედ ისინი წარმოადგენდნენ იმ უნივერსალურ ძალას, რომელსაც ქართველის სულიერი ლიდერის თვისებები ჰქონდა. ამ დროისთვის უკვე გააქტიურებული „პერესტროიკის“ და „გლასნოსტის“ პოლიტიკამ შესაძლებელი გახადა რეჟიმის ლიბერალიზაცია, აზრის თავისუფლად გამოხატვა, რის შედეგადაც, ამ ძალებმა მოახერხეს სხვადასხვა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ორგანიზაციის შექმნა და პატრიოტული განწყობების ეროვნულ მოძრაობაში ასახვა. საბჭოთა რეჟიმის ლიბერალიზაციის პირობებში, ინტელიგენციას მიეცა შესაძლებლობა, უფრო აქტიურად ჩართულიყო ეროვნულ პროცესებში. პრესის თავისუფლებამ მათ აქტივისტებს საშუალება მისცა ნაციონალური იდენტობის გამამყარებელი ნარატივი შეემუშავებინათ. ქართული ლიტერატურული ტექსტი და მისი ზოგადი სოციოკულტურული კონტექსტი გვაჩვენებს, რომ XX საუკუნის მიწურულს,

საქართველოს მოდერნისტული კულტურული არჩევანი, მთელი შემდგომი პერიოდის მანძილზე, ერთის მხრივ ასახავს, მეორე მხრივ კი ამყარებს საქართველოს საზოგადოებრივ, პოლიტიკურ, კულტურულ მისწრაფებას, თავი წარმოიდგინოს და დაიმკვიდროს პროგრესული სამყაროს ნაწილად.

თავი III.

მედია, კულტურა და რეალობა ქვეყანასა და რეგიონში

მესამე თავში საერთო ქოლგის ქვეშაა მოქცეული სამი უნიკალური სივრცის - მედიის, კულტურისა და ლიტერატურის ანალიზი როგორც ქვეყნის, ასევე რეგიონის რეალობაში. განხილულია მედიაპოლიტიკისთვის და სოციალური ცვლილებებისთვის კულტურული მნიშვნელობების მინიჭების მეთოდები და მათი ურთიერთმიმართების საკითხები. ცნობილი ფრანგი ისტორიკოსის პიერ ნორას და სოციოლოგის, მორის ჰალბვაქსის თეორიებზე დაყრდნობით გაანალიზებულია კოლექტიური და ისტორიული მეხსიერების რეპრეზენტაციის ფორმები. წარმოდგენილია პოსტსაბჭოთა პერიოდის სოციო-კულტურული მიმოხილვა და რეგიონული პრესის პოლიტიკურ დისკურსთან დაკავშირებული ლიტერატურული ნარატივი; ყურადღება გამახვილებულია ახალ ეპოქაზე, თარიღებზე და კულტურულ-ლიტერატურულ ტენდენციებზე. განსაკუთრებული აქცენტებითაა განხილული მიმდინარე პერიოდში ახალი სახელების, სახეების, მოვლენების, თარიღების რეპრეზენტაციის პროცესი და ქვეცნობიერი გზა „ახალი წარსულიდან ახალ მომავლამდე“ (ჩიქოვანი, 2017). საქართველოს უახლეს ისტორიაში მედიაპოლიტიკისთვის და სოციალური ცვლილებებისთვის კულტურული მნიშვნელობების მინიჭებამ და ერთიერთმიმართებამ ყველაზე კარგად თავი სწორედ ნაშრომის საკვლევ პერიოდში, 1989-1991 წლებში იჩინა. XX საუკუნეს ხშირად „ტრავმების საუკუნესაც“ უწოდებენ, თუმცა, საქართველოს რეალობა ტრავმების თეორიათა ჭრილში ნაკლებადაა გაანალიზებული. ამ მიმართებით, ტრავმის გაგებასთან კორელაციაშია ცნება „კოლექტიური მეხსიერება“, რომელიც მორის ჰალბვაქსს ეკუთვნის. მისი აზრით, „ჩვენ აღვიქვამთ, გავიაზრებთ და, შესაბამისად, ვიმახსოვრებთ მოვლენებს იმ სოციალური ჯგუფის მიერ განსაზღვრული საშუალებებით, რომელსაც ვეკუთვნით“ (ჰალბვაქსი, 1992).

საბჭოთა კავშირის დაშლას, დამოუკიდებლობის მოპოვებას, სოციალური, ეკონომიკური და პოლიტიკური სისტემის რადიკალურ ცვლილებას თან ერთოდა არაერთი დრამატული მოვლენა, რომლებიც 1989 წლის 9 აპრილის შემდეგ განვითარდა. დღემდე არ გვაქვს შესწავლილი აღნიშნული პერიოდის სახელისუფლებო, საზოგადოებრივი ინსტიტუტების და მედიასაშუალებების მიერ მეტ-ნაკლებად შეთანხმებული გზავნილები და ნარატივები. რთული გამოწვევების ფონზე, ეროვნული მთავრობის ძალიან თამამ, იმპულსურ, ხშირად სპონტანურ გადაწყვეტილებებს საზოგადოება გაფაციცებით ადევნებდა თვალს და მზად იყო მოესმინა, მიეღო, გულის ფიცარზე დაეწერა ამ უცნაური მდგომარეობის ამხსნელი ნებისმიერი შეფასებითი ტექსტი, ფორმულა, გზავნილი, რომელსაც გაიგებდა ხელისუფლებისგან, საინფორმაციო საშუალებებისგან, გავლენიანი პირებისგან. სწორედ ავტორიტეტული პიროვნებისგან, მერაბ მამარდაშვილისგან გაჟღერებულ მოსაზრებებს განვიხილავ ნაშრომში, კერძოდ, მის მოწოდებას საზოგადოების მიერ საკუთარ თავში ნაციონალური ნაკლოვანებების ძიებასთან დაკავშირებით, რომელიც არც თუ მისაღებ და ნაკლებად პოპულარულ გზავნილად შეფასდა 90-იანი წლების ქართულ საზოგადოებაში: „მთავარი მტერი ქართველი ნაციისა არა რომელიმე მტრული ეთნოსია, ვინც არ უნდა იყოს იგი, არამედ, ტოტალიტარიზმი, როგორც ასეთი - იდეოლოგია, რომლის „სულიც შემოვიდა რუსეთიდან,“ მაგრამ ჩვენს გონებაში, ჩვენს თავში „ჩაიბუდა“ (მამარდაშვილი, 1989). რატომღაც, მოცემულ ეტაპზე, მამარდაშვილს ახალი ტიპის ადამიანებისგან შემდგარი საზოგადოების შექმნა წარმოუდგენლად ეჩვენებოდა იმ ხალხის მასისგან, რომელიც „კოლექტიური თვითმკვლელობის“ (ბაქრაძე, 1989) შემდეგ ქვეყანას შერჩა: „ყველა გულს მოიფხანს ლაპარაკით და ეს ეგონება თავისუფლება, ჩემთვის თავისუფლება ნიშნავს მექანიზმის, დემოკრატიული პროცედურის შექმნას, რომელიც შეზღუდავს ნებისმიერ მოსალოდნელ აგრესიას, ანტიდემოკრატიულ მოქმედებას, დაჩაგვრას. აი, ეს მექანიზმი უნდა შექმნათ და არა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში ვაგზავნოთ დეკლარაციები დახმარებისათვის. პირადად მე დაჩაგვრულის როლი არ მამლევს ხელს. სამარცხვინოა ყოველ წუთს ყვირილი, მიშველეთ, მჩაგრავენო. ეს რა თავისუფლებაა? ჩივილის თავისუფლება“ (მამარდაშვილი, 1989). ცნობილი ფილოსოფოსის ეს საინტერესო, მკვეთრად

ინდივიდუალური მიდგომა ინტელექტუალურ აუდიტორიაზე და არა ემოციურად დამუხტულ მასებზე იყო გათვლილი, რაც თანამედროვე კულტურული სივრცისთვის ნამდვილად სუბიექტურად ითვლება. მერაბ მამარდაშვილი თავის მოსაზრებებში ფოკუსირებული იყო განვითარებული, დემოკრატიული საზოგადოების ტიპურ პრობლემებზე და უდიდეს ყურადღებას უთმობდა ადამიანის უფლებების დაცვის საკითხებს. „ჩვენ უნდა გვეყოს ღონე და სიძლიერე ავიტანოთ სიმართლევით, რადგან, სანამ იმ დიდ ნაბიჯს გადავდგამთ, სულიერად მარტონი ვიქნებით. არავისგან ხსნას არ უნდა ველოდეთ“, - ამბობდა მერაბ მამარდაშვილი და დასაშვებად მიიჩნევდა რუსულ „დემოკრატიულ“ მოძრაობასთან ერთად რაღაც ეტაპზე თანაარსებობასაც კი: „ჩვენზე უფრო ძლიერი ძალები უნდა გამოვიყენოთ არანაკლებ ძლიერი ძალების საწინააღმდეგოდ, უნდა მივიღოთ მონაწილეობა იმ თამაშში, რომელიც მთელი საბჭოთა კავშირის მასშტაბით მიმდინარეობს. ჩვენ ძლიერი, უკვე აშენებული დემოკრატით შეგვიძლია გავეყაროთ ასევე ძლიერ და დემოკრატიულ რუსეთს. სუსტს და ავტორიტარულ რუსეთს ვერ გავეყრებით - ან დაგვლუპავს, ან მასთან ერთად დავილუპებით. ამიტომ, ჩვენს ინტერესებში შედის, რომ რუსეთში დემოკრატიულმა ძალებმა გაიმარჯვონ“ (მამარდაშვილი, 1989). ვერც მაშინდელმა საზოგადოებამ და ვერც შემდგომმა თაობებმა რუსულ „დემოკრატიულ“ ძალებთან კოჰაბიტაციის იდეა მამარდაშვილის ნააზრევისგან ვერ გაიზიარეს. ზემოთაღნიშნული საკითხებისადმი საზოგადოების ხისტი დამოკიდებულება გაჯერებული იყო ზვიად გამსახურდიას, მერაბ კოსტავას და სხვა დისიდენტების კონტრარგუმენტებით და აბსოლუტურ შეუსაბამობაში მოდიოდა მამარდაშვილის ფილოსოფიურ დისკურსთან. სწორედ, ამ მაგალითის პარალელურად განვიხილავ წარმოდგენილ ნაშრომში ეროვნული მოძრაობიდან აღმოცენებულ პატრიოტულ-ემოციურ დისკურსს, რომელიც მედიაპოლიტიკის წარმოების თვალსაზრისით, კარგი მაგალითია. 1991 წლის 9 აპრილს დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ, ქართველი ხალხის განწყობაზე გურამ პეტრიაშვილი წერდა: „ეს იყო არაჩვეულებრივი, დაუვიწყარი, ერისა და ქვეყნის აწმყოსა და მომავლის განმსაზღვრელი მოვლენა...“ (პეტრიაშვილი, 1991). ასე შეაფასა მწერალმა არჩევნების შედეგები და სტატიაში „პატარა სადღეგრძელო“ დასძინა: „დაე, იყოს 28 ოქტომბერი კიდევ ერთი დიდი საბუთი იმისა,

რომ ბრძენია ქართველი ერი. ბრძენია გულით და ესაა მთავარი სიბრძნე, რადგან ჭკუა კი არა, გულია ნამდვილად ბრძენი. ის გაიმარჯვებს და ერსაც გაამარჯვებინებს, ის შეძლებს სამშობლოს გათავისუფლებას“ (პეტრიაშვილი,1991). ვფიქრობ, ამ წინადადებებში სრული სიცხადითაა წარმოჩენილი, როგორც პასუხები ზემოთმოყვანილ შეკითხვებზე, ასევე სამთავრობო პოლიტიკის აქცენტები შექმნილ ვითარებასთან დაკავშირებით და რაც ყველაზე მთავარია, როგორ ახდენს ზეგავლენას საზოგადოების განწყობაზე ავტორი სახელდახელოდ შექმნილი ნარატივით, თითქოსდა, „ქართველი ერის ისტორიაში ყველა მნიშვნელოვანი მოვლენის იდეა გულში იბადებოდა და გულის თქმით ხორციელდებოდა“(პეტრიაშვილი, 1991). არადა, საპირისპიროს ამტკიცებს იმავე ეპოქის მოაზროვნის, აკაკი ბაქრაძის განაცხადი: „მეცნიერულმა აზრმა უნდა გამოკვეთოს პრაქტიკული გზები, თორემ გრძნობის პატრიოტიზმის ამარა დავრჩებით. თუ აზროვნების წესი არ შეიცვალა, ერთი დესპოტის ნაცვლად მივიღებთ მეორეს, დემოკრატია კი საპნის ბუმბუტით გაქრება“ (ბაქრაძე, 1989). მისივე დაკვირვებით, აზროვნების წესის შეცვლა გაცილებით რთული პროცესია, ვიდრე საბჭოთა კავშირის ფიზიკური დაშლა ან ქვეყნის მშენებლობასთან დაკავშირებული სოციალურ-პოლიტიკური საკითხების რეგულაცია.

1989 წლის 9 აპრილის შედეგად, საქართველოს მოსახლეობის მიერ მიღებულმა კოლექტიურმა ტრავმამ შეასრულა ათვლის წერტილის როლი შემდგომი ისტორიისა და მეხსიერების განსაზღვრაში. საბჭოთა კავშირის არსებობის მიწურულს და ქვეყნის დამოუკიდებლობის პირველ წლებში, საქართველოში მიმდინარე რთული პროცესები და დრამატული ცვლილებების ამბივალენტური ბუნება შეგვიძლია „ტრავმა-ტრიუმფის თეორიის“ (ვოლკანი,, 2007) ჭრილში გავაანალიზოთ. აღნიშნული პერიოდიდან გამოკვეთილი ქვეყნის არასაბჭოთა მომავალი მკაფიოდ მოითხოვდა ახალ წარსულს, ახალი ფასეულობებით და აქცენტებით. 1989 წლის შოკური დღეების და თვეების შემდეგ, საქართველოს კომუნისტური ხელისუფლებაც იწყებს ახალი რეალობის გადააზრებას და სულ უფრო დამთმობი ხდება ეროვნული მოძრაობისა და ზოგადად, იმ ხალხის მოთხოვნებისადმი, რომლებიც უკვე აღარ იყვნენ „კომოსოვიეტისულები“ (ქორიძე, 2016). რეგიონულ პრესაში „ორმაგი კოდირების“ პრინციპებით ვლინდება სარედაქციო პოლიტიკის ფარული აქცენტები.

მაგალითად, გაზეთის „საბჭოთა აჭარა“ 1989 წლის აპრილის გამოცემებში გამოქვეყნებული მასალების ავტორები საყოველთაო მწუხარების, სინანულის, უიმედობის და ნიჰილიზმის ფონზე, მკითხველს ისევ სთავაზობენ ერთი შეხედვით სრულიად უწყინარ საგაზეთო პლატფორმებს, რომელთა მთავარი მიზანი - ჩვეულ იდეოლოგიურ საბურველში გახვეული საზოგადოების ერთგვარ ჰიპნოზურ ტრანსში დატოვების მცდელობაა. საზოგადოებაში 1989 აპრილის მოვლენების გამო შექმნილი შოკური მდგომარეობის გადასაფარად, უკვე 1990 წლის აპრილის თვის გაზეთ „საბჭოთა აჭარას“ შეფარულ სარედაქციო პოლიტიკასაც გავიხილავ, რადგან რეგიონული სახელისუფლებო გაზეთის 1990 წლის 9 აპრილის შემდგომი პერიოდიკა, ამ გარდამტეხი მოვლენის რეზონანსული ზემოქმედების თავიდან ასაცილებლად და მოსალოდნელი კარდინალური ცვლილებების „დასაბალანსებლად“, ჩვეულებრივზე მეტადაა გაჯერებული საბჭოთა ნომენკლატურული და ინსტიტუციური ზეგავლენით გამორჩეული მასალებით. ხაზგასასმელია ის ფაქტიც, რომ ამ პერიოდის გაზეთი უფრო მეტადაა დატვირთული ალკკ (სრულიად საკავშირო ახალგაზრდათა ლენინური კომუნისტური კავშირი), სკკპ (საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტი) ყრილობების ანგარიშებით და ოფიციალური პირების ფართოფორმატიანი გამოსვლებით, იდეოლოგიური ხასიათის ანალიტიკური სტატიებით. ყურადღება გამახვილებულია იმ ფაქტზე, რომ ბეჭდური მედიის მეშვეობით, ქვეყნის და მათ შორის, რეგიონის კომუნისტები (პოლიტიკური იდეოლოგები) ცდილობდნენ ეროვნული მთავრობის მონაპოვრით ისარგებლონ და საკუთარი რეალური სახე სახალხო მოძრაობის თანაზიარი ემოციებით შენიღბონ. ეს ყოველივე კარგად აჩვენა შემდგომში განვითარებულმა მოვლენებმა და იმ პროცესებმა, რომელიც საქართველოში 9 აპრილის თაობამ განახორციელა.

ნაშრომის მთავარი მიგნებების პარალელურად, ვხედავთ, რომ როდესაც საზოგადოებასა და მედიაში კონკრეტული ტრავმა აქტუალიზდება, ცოცხლდება შიშები, მოგონებები, ფანტაზია, კავშირი წარსულსა და დღევანდელობას შორის. პარალელური მოვლენის რეინტერპრეტაცია კი აყალიბებს გავლენის ნარატივს. სწორედ ეს მოცემულობა შეინიშნება ნაშრომში მოყვანილ კონკრეტულ მაგალითებში და მათში სრულად იკვეთება რეგიონის საზოგადოებრიობის დამოკიდებულება პარტიული ნომენკლატურის ჩარჩოების მიმართ.

გამომდინარე აქედან კი, ცხადი ხდება, რომ თავისუფლების სიომ კომუნისტური პარტიის წევრების განცხადებებშიც დაარღვია ის საერთო კონტექსტი, რითაც საბჭოთა კავშირის იდეოლოგიით გაჟღენთილი სსრ კომუნისტური პარტიის ყრილობები იყო გაჯერებული.

როგორც ვხედავთ, იმდროინდელი საინფორმაციო საშუალებები და ბეჭდური მედია აშკარად ცდილობდა ქვეყანაში მიმდინარე უცნაური მოვლენების და ტენდენციების სხვადასხვა ზეგავლენის ინსტრუმენტების გამოყენებით ასახვას; ერთ-ერთ ასეთ ხელსაწყოდ კი უთუოდ უნდა მივიჩნიოთ მედიატექსტი. რეგიონულ პრესაში გამოყენებული ტექსტების ხასიათიდან გამომდინარე, შეგვიძლია გამოვყოთ ტექსტები, რომლებიც, მდიდარია ევფემიზმებით, დისფემიზმებით და რომელთა გამოყენებითაც, კიდევ უფრო მეტად ძლიერდება მედიური ტექსტების გავლენის მექანიზმები: ინფორმაციული ტექსტები (მათი ძირითადი მიზანი შეტყობინებაა, რეალური მოვლენებისა და ფაქტების შესახებ); არგუმენტირებული ტექსტები (აზრი რომ უფრო დამაჯერებელი და მყარი გახადონ, პრესაში ამ მეთოდსაც ხშირად მიმართავენ) და მტკიცებითი ტექსტები, რომელიც ჩვეულებრივ რაიმე ფაქტს ან მოვლენას შეეხება. ნაშრომში განხილულია ყველა ამ კატეგორიის ტექსტის მაგალითები და მათგან ხაზგასმული აქცენტები, ფორმირებული ნარატივები და უნიფიცირებული ზეგავლენები. ყურადღება გამახვილებულია იმ ფაქტზეც, რომ რეგიონული ბეჭდური მედიის ფურცლებზე სწორედ ასეთი ტიპის ტექსტების ტირაჟირებით იწყება ტრავმის სოციალურ მოვლენად გარდაქმნის პროცესის ანალიზი.

აჭარის რეგიონში მიმდინარე საზოგადოებრივი და სოციალური აქტივობების თვალსაზრისით ყურადღებას იპყრობს გაზეთის „საბჭოთა აჭარა“ ფურცლებზე პირველი სანქცირებული სახალხო გამოსვლების, ე.წ. მიტინგების და მიტინგური ნარატივების წარმოჩენა. გარდა მთავარი თემის - 9 აპრილის საყოველთაო გამოძახილისა, მასობრივ შეკრებებზე შემოდის სხვადასხვა ტიპის საზოგადოებისთვის აქტუალური თემები, რომელსაც ცალკეული გამომსვლელები კონკრეტული ნარატივების ფორმებით აჟღერებენ. 1989 წლის 9 პრილის შემდგომ გააქტიურებულმა ეროვნულ-განმათავისუფლებელმა მოძრაობამ მიახედა ქვეყანა ისტორიისკენ, ბიძგი მისცა წარსული ტრაგედიების და ბრძოლების რეპრეზენტაციას, გახსენებას და 1921 წლის თებერვლის, 1978 წლის 14 აპრილის, 1956 წლის 9 მარტის თავიდან

გადააზრებას. გაზეთი „საბჭოთა აჭარა“ გახდა ის პლატფორმა, სადაც სახალხო გამოსვლების პროცესს ავტორები ქრონოლოგიური დინამიკით წარმოგვიდგენენ, თუმცა, შიგადაშიგ, შექმნილი მდგომარეობის ანალიტიკური შეფასების მეთოდებსაც მიმართავდნენ. სწორედ მედიაპოლიტიკის ტრანსფორმირების დასაწყისს ვხედავთ რეგიონული მედიის 1989 წლის აპრილის შემდგომი პირველი 26 მაისის აღნიშვნის ამსახველ მასალებში.

ალექსანდერის აზრით, მოვლენებმა და ფაქტებმა კულტურული ტრავმის ეფექტი რომ შეიძინოს, უნდა გაჩნდეს ტრავმის მატარებელი ჯგუფები და ტრავმა უნდა ჩამოყალიბდეს უნივერსალური ნარატივის სახით. თავის მხრივ, ნარატივის წარმატებით დამკვიდრებისთვის იგი უნდა განიხილავდეს: ტკივილის ბუნებას, მსხვერპლის ბუნებას, ტრავმის მსხვერპლთა კავშირს უფრო ფართო აუდიტორიასთან, პასუხისმგებლობის გადანაწილების საკითხს, რადგან კოლექტიური ტრავმის ამსახველმა ნარატივმა ასახოს მოვლენა, აჩვენოს, რა მოხდა და დაგვანახოს დაზარალებული ჯგუფი. „ნარატივმა უნდა გვაჩვენოს, რომ ტრავმულმა მოვლენამ არა მხოლოდ ერთ ჯგუფზე, არამედ მთელ საზოგადოებაზე მოახდინა გავლენა, ნარატივმა უნდა წარმოადგინოს, ვინ არის დამნაშავე, ვინ უნდა აგოს პასუხი მომხდარის გამო“ (ალექსანდერი, 2004). ძნელი სათქმელია, რამდენად მიიჩნევდნენ თავს დამნაშავედ აპრილის ტრაგიკული მოვლენების ორგანიზატორები, თუნდაც, რიგითი მონაწილეები. თუმცა, როდესაც ამ პროცესების გადააზრების პროცესში ვერთვებით, უნებურად გვახსენდება გიორგი მაისურაძის სიტყვები: „ჩვენ მიტინგებზე დავიბადეთ და გავფორმდით როგორც თაობა, როგორც „პოლიტიკური ცხოველების“ (Zoon Politikon) გარკვეული ჯიში და სახეობა, რომლის არტიკულაციის, საკუთარი აზრისა თუ პოლიტიკური ნებისა და ვნებების გამოხატვის ფორმა-მიტინგია“ (მაისურაძე, 2011). შესაბამისად, საქართველოს უახლესი ისტორიის წაკითხვა საპროტესტო აქციების შუქზე ის მნიშვნელოვანი რაკურსია, რომელიც ამ დიდი ამბის გაგებასა და შეფასებაში მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანს.

მიუხედავად იმისა, რომ 9 აპრილის მოვლენები ჯერ კიდევ საბჭოთა საქართველოში ვითარდებოდა, ეროვნულმა მოძრაობამ წარსულს ხაზი გადაუსვა. 9 აპრილი ნამდვილად აღმოჩნდა ის ისტორიული „სეისმური ცდომილება“ (ასსმანი, 2011), რომელმაც დაანგრია საბჭოთა სისტემის ფარგლებში მცხოვრები საქართველოს საზოგადოების კულტურული და

მენტალური ჩარჩოები, ყირაზე დააყენა სოციალური რეალობა და დიდი ხნით განსაზღვრა საზიარო მეხსიერება და იდენტობა. დაიწყო აქტიური დავიწყების (ასსმანი, 2001) მოძრაობები, მონუმენტების და მემორიალების გაქრობა. ამ დრამატული პროცესის საჩვენებლად კინაშრომში განვიხილავ მალხაზ ჩოხარაძის მოთხრობას „ძეგლი“ (გაზ. „აჭარა“, №75, 1991), მის ალეგორიულ საფინალო წინადადებას: „აშკარა იყო, ლენინი სადღაც მიდიოდა“ და ვადგენ, რომ ეს ხელოვნურად კონსტრუირებული რეცეფცია სწორედ კონკრეტული სოციალურ-პოლიტიკური კონტექსტიდან გამომდინარეობდა. დიახ, კონტრმეხსიერება იქცეოდა აღიარებულ მეხსიერებად; ძველი საბჭოთა მეხსიერება კი, რომელიც აისახებოდა მონუმენტებსა და რიტუალებში, კარგავდა ემოციურ მიმზიდველობას და მეხსიერებიდან ისტორიაში ინაცვლებდა (ასსმანი, 2001).

ხელისუფლების დუმილის ფონზე და ხანდახან ხელისუფლების მონაწილეობითვე, დაიწყო საბჭოთა პერიოდის მეხსიერებიდან გულდაგულ ამოშლილი სახელების, ფაქტების და მოვლენების, სიმბოლოების გახსენება, დაბრუნება და მეორეს მხრივ, დაიწყო საბჭოთა წარსულის დავიწყების პროცესი, რომელსაც, ასსმანს თუ დავესესხებით „აქტიური დავიწყების“ (ასსმანი, 2001) პროცესიც შეგვიძლია ვუწოდოთ. ხშირად, ეს აქტიური დავიწყება ნორასეული „წარსულთან ანგარიშსწორების“ (ნორა, 2002) გამოძახილადაც გვევლინებოდა. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ანგარიშსწორების ერთ-ერთ პირველ სამიზნეებად მონუმენტები და ძეგლები იქცნენ. მათი განადგურება უმეტესად, ზარ-ზეიმით და საჯაროდ ხდებოდა, ზოგჯერ კი, უჩუმრად, ზედმეტი აქცენტირების და რეზონანსის გარეშე. ყველა ასეთი მოვლენის მთავარი შედეგი გახდა ის, რომ (როგორც ხშირად ხდება ტრანზიციის პერიოდებში) საბჭოთა პერიოდში არსებული კონტრმეხსიერება თანდათანობით იქცეოდა ნორმატიულ, აღიარებულ მეხსიერებად და ინაცვლებდა საზოგადოების ყურადღების ცენტრში. საბჭოთა მეხსიერება კი თანდათანობით, ისტორიის საკუთრება ხდებოდა.

გაზეთის „საბჭოთა აჭარა“ 1989-1991 წლების გამოცემებში სხვადასხვა ტიპის მასალის განხილვისას ფიქსირდება კიდევ ერთი საინტერესო მიმდინარეობა - იმ დროს, როდესაც ემოცია აძლიერებს დამახსოვრებას სიხარულით, მწუხარებით და გლოვით, დღის წესრიგში დგება კულტურული კოდები და კულტურული ნიმუშები, რომლებიც „ტრაგედიებთან და

განსაცდელთან გამკლავების ალტერნატიულ გზად რიტუალებისა და რწმენების კოდირებას მიიჩნევენ“ (ასსმანი,2011). აქ შეგვიძლია გავარჩიოთ რჩეული ტრავმის “რჩეულ ტრიუმფად“ (ვოლკანი, 2007) გადაქცევის მეთოდი, როდესაც 1991 წლის 9 აპრილს პირველი მოწვევის უზენაესი საბჭოს საგანგებო სხდომაზე ქვეყნის პრეზიდენტმა წაიკითხა 31 მარტს ჩატარებული „დამოუკიდებლობის რეფერენდუმის“ შედეგები და სიტყვის ბოლოს განაცხადა: „ყოველივე ზემოთ თქმულიდან მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესმა საბჭომ, რეფერენდუმზე გამოხატული ხალხის ნების გათვალისწინებით, მსოფლიოს ცივილიზებულ ერთა წინაშე გამოაცხადოს საქართველოს დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრიობის აღდგენა 1918 წლის 26 მაისის დამოუკიდებლობის აქტის საფუძველზე, რათა საქართველომ დაიკავოს ღირსეული ადგილი მსოფლიოს სუვერენულ სახელმწიფოთა თანამეგობრობაში. სიმბოლურია საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის გამოცხადება 9 აპრილს, ვინაიდან ამ დღეს გადაწყდა საქართველოს ბედი. 9 აპრილს წამებულთა სულები დაგვცქერიან ჩვენ და ხარობენ ზეციურ ნათელში, რამეთუ აღსრულდა ნება მათი, აღსრულდა ნება ქართველი ერისა. გაუმარჯოს დამოუკიდებელ საქართველოს! გვფარავდეს ღმერთი!“ (გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკის“ საგანგებო ნომერი, №70, 1991 წლის 10 აპრილი). ამ ისტორიული განაცხადის ფინალური წინადადება გამოძახილი იყო საზოგადოებაში წლების მანძილზე დამკვიდრებული განწყობებისა, რომლითაც „რჩეული ტრავმის რჩეულ ტრიუმფად“ (ვოლკანი, 2007) და აგრეთვე, მისი გამარჯვებად ტრანსფორმირების მაგალითებით იქმნებოდა ნარატიული ტექსტები და მიდგომები. ამ თვალსაზრისით, გამონაკლისი არც გაზეთი „საბჭოთა აჭარა“ გახლავთ, სადაც კონკრეტული ავტორების მიერ ობიექტური სინამდვილის ასახვა და რეალური ამბების თხრობის პროცესი საინტერესო გარდასახვას განიცდის და არტეფაქტებისა და მითოლოგიზირების ელემენტებით გაჯერებულ ჟურნალისტურ პროდუქტებს წარმოგვიდგენს. ადგილობრივი ბეჭდური მედია ერთის მხრივ, იკვებება XX საუკუნის 90-იანი წლების ტრავმული მოვლენებით, ხოლო, მეორე მხრივ კი, მისი ასე მკაფიო, დაზუსტებული, მუდმივი აღწერით კონკრეტულ ტრავმად ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს და ზოგიერთ შემთხვევაში, მისი დაძლევის გზებსაც გვთავაზობს. ნაშრომში განხილული ტექსტების ანალიზის საფუძველზეც შეგვიძლია

ვივარაუდოთ, რომ გასული საუკუნის 90-იანი წლების მოვლენები ცალსახად თავსდება შტომპკას „გამარჯვების ტრავმის“ (შტომპკა, 1999) ნარატივში.

აჭარის რეგიონის მაგალითზე მედიაპოლიტიკის სტანდარტებზე როდესაც ვსაუბრობთ, ცალკეული, თუმცა არა მრავალფეროვანი მაგალითები შეგვიძლია მოვიყვანოთ რეგიონში გამომავალი ბეჭდური მედიის სხვა ნიმუშებიდანაც. კერძოდ, ჟურნალიდან „ჭოროხი“ და ასევე, გამოცემიდან „ქრონიკა“. ეს უკანასკნელი აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს საინფორმაციო ბიულეტენის სახით იბეჭდებოდა და მეტად უცნაური ფორმა ჰქონდა. ფაქტობრივად, სახელისუფლებო პერიოდული გამოცემა „ქრონიკა“ თავის ფურცლებზე უდიდეს ადგილს უთმობს იმხანად არსებული კონფლიქტის (1992-1993 წწ. სამხედრო კონფლიქტი აფხაზეთში) მოგვარების თემას და დეტალურად ასახავს იმდროინდელი რეგიონის მეთაურის, ასლან აბაშიძის (საქართველოს პოლიტიკური მოღვაწე, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მმართველი 1991-2004 წლებში) მედიაციის დეტალებს, აანალიზებს და აჩვენებს კონკრეტული შედეგების რეზონანსს. ეს დამახასიათებელი პათოსი „ქრონიკას“ ლაიტმოტივად გასდევს და ცხადად გვიჩვენებს ასეთი მეთოდებით სტერეოტიპების შექმნის და დამკვიდრების პროცესს.

ბეჭდურ სიტყვას ნამდვილად შეუძლია უდიდესი გავლენა იქონიოს გარკვეულ მოვლენებზე, ოღონდ იმ შემთხვევაში, თუ მედია კარგად იცნობს და ღრმად აცნობიერებს საზოგადოების განწყობას. თუკი მედია ახალ ინფორმაციას სტრუქტურირებულად, ნაცნობ კონტექსტში (მათ შორის, ნაცნობი ადამიანებისა და ფიზიკური გარემოს დახმარებით) შემოგვთავაზებს – ამბის გახსენებაც, მომავალში უფრო მარტივი იქნება და თუ ეს მოვლენა ემოციურადაც დამუხტულია – დამახსოვრების ეფექტი უფრო ძლიერია. როდესაც პარტიების და მედიის სიმბიოზზე ვსაუბრობთ, აშკარაა, რომ ეს პროცესი არა მარტო მედიას, არამედ პოლიტიკურ ლანდშაფტსაც აზიანებს, რადგან ის ვეღარ ატარებს კრიტიკულ აზრს, სარკეს ამრუდებს და საზოგადოების პოლარიზებას უწყობს ხელს. სწორედ ასეთ ფერხულში შეუძლია პარტიულ მედიას გამოიყენოს გაუმართლებელი მეთოდები - ფაქტებს მიაკრას იარლიყები, მაყურებელს დაავიწყოს პოლიტიკური ფიგურები და ან პირიქით, მუდმივად ახსენოს აუდიტორიას უსახური ფუნქციონერები. ვფიქრობ, ბიულეტენი „ქრონიკა“

ზემოთჩამოთვლილი ტენდენციების რეგიონულ მედიაში დამკვიდრების მცდელობის და სამიზნე აუდიტორიის არაადეკვატურად ინფორმირების საუკეთესო მაგალითია. რაც შეეხება რეგიონში გამომავალ ჟურნალ „ჭოროხს“, რომელიც გარდა იმისა, რომ ლიტერატურულ-მხატვრული და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გამოცემის სახით პერიოდულად წარდგებოდა მკითხველის და საზოგადოების წინაშე, ასევე გახლდათ საქართველოს მწერალთა კავშირის და აჭარის განყოფილების ორგანო. „ჭოროხი“, ბუნებრივია, იზიარებდა იდეოლოგიური დომინანტის როლს, თუმცა, ცდილობდა საზოგადოებისთვის საინტერესო კუთხიდან დაენახებინა და შეეფასებინა ქვეყნის წინაშე არსებული მიმდინარე, ისტორიული და სამომავლო გამოწვევები. მიუხედავად იმისა, რომ „ჭოროხი“ ლიტერატურული გამოცემაა, ჩვენი საკვლევი პერიოდის მანძილზე, ჟურნალში დაბეჭდილი მასალების შინაარსი გვერდს ვერ უვლის XX საუკუნის 80-90-იანი წლების ეპოქალურ შუქ-ჩრდილებს და მისი რიტორიკა დროდადრო, სხვადასხვა ანალიტიკური ნააზრევით წარმოჩნდება. მაგალითისთვის განვიხილავ ნაწყვეტს მამია ვარშანიძის პუბლიცისტურ ნააზრევიდან „ფიქრები, ფიქრები...“ (ჟრნ, „ჭოროხი“, №4, 1991), სადაც ავტორი ისტორიული მეხსიერებიდან ტრაგიკული ფაქტების რეპრეზენტირებით აგრძელებს მტკივნეული მოგონებებისგან მიღებული ტრავმების განგრძობადობის ჩვენებას: „გავიხსენოთ ჩვენი თავადაზნაურობის მიერ ჩვენივე ქალ-ვაჟების, ბავშვების გაყიდვა. თურმე უცხოეთიდან ჩამოდიოდნენ ფოთში იალქნიანი გემები ქართველი ბავშვების საყიდლად. და აქ იმართებოდა ავადმოსაგონარი ვაჭრობა... და იალქნიანი გემები შორს მიაქროლებდნენ ჩვენს ვაჟებსა და ქალიშვილებს“ (ჟრნ, „ჭოროხი“, №4, 1991). აღნიშნული ტრაგედიის წარმოდგენით ავტორი (მ. ვარშანიძე) მკითხველს ხელს უწყობს „წარსულთან ხიდის გადებაში“ (ზერუბაველი, 2004) და ისტორიული მოვლენების აღქმის თავისებურებებზე აქცენტირებით გვიბიძგებს ამ ნარატივის სრულფასოვანი გაანალიზებისკენ. ნარატივის ფენომენზე და მის მახასიათებლებზე საუბრისას, მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ სამეცნიერო ლიტერატურაში ფორმულირებული დომინანტი და არადომინანტი ნარატივების ფორმები. დომინანტი ნარატივის მიზანი მომხდარი ისტორიული მოვლენის შესახებ გაბატონებული აზრის შექმნაა. არადომინანტი ანუ სოციალური ხასიათის ნარატივი კი, პირად ისტორიებზეა აგებული და

გაჯერებულია ინდივიდუალური ელემენტებით გამორჩეული თხრობითი ინტონაციით, თუმცა, მასში მთელი საზოგადოების მდგომარეობაც აისახება.

აღნიშნულ თავში ხაზგასმულია ასევე, პოსტ-ტრავმული სტრესის გამომხატველი ტიპური ტექსტები, რომლებიც მეტად ემოციურია და ყურადღებას საზოგადოების მდგომარეობაზე ამახვილებს. ცნობილია, რომ კოლექტიური ტრავმის დაძლევა, ყველაზე რთულია, ვინაიდან ეს ტრავმები არავის ეკუთვნის (ფროიდი, 1900), არამედ მთელი ერის ტკივილს წარმოადგენს. ბუნებრივია, შეგვიძლია დავეყრდნოთ ზიგმუნდ ფროიდის მიერ (ნაშრომი „ყოველდღიური ყოფის ფსიქოპათოლოგია“) განხილულ „კოლექტიური ტრავმის ორმაგ ბუნებას“, როდესაც „ერთი მხრივ, ის საზოგადოებებს შიშით ავსებს და ერებიც ტრავმის ზოგ ასპექტს ივიწყებენ, მეორე მხრივ კი, საზოგადოებებს სჭირდებათ მიბრუნება ტრავმასთან“ (ფროიდი, 1900). ნებისმიერი ტრავმა ახალ დონეს აღწევს, როცა ცოცხლდება შიშები, მოგონებები, ფანტაზია, კავშირი წარსულსა და დღევანდელობას შორის. პარალელური მოვლენის რეინტერპრეტაცია კი აყალიბებს გავლენის ნარატივს. მრავალი სხვადასხვა ფორმით წარმოდგენილი მემუარები, მხატვრული ტექსტები, მემორიალები, მონუმენტები, სხვადასხვა მედიუმების ურთიერთქმედება აყალიბებს კოლექტიურ მეხსიერებას და სოციალურ განწყობებს.

1989 წლის აპრილის შემდგომ პერიოდში სწორედ სოციალური რეფლექსიების ნაწილი იყო ქუჩაში გადანაცვლებული პირველი რეაქციები-ემოცია, ელდა, ტკივილი, აღშფოთება, მწუხარება, გლოვა, რომელიც კოლექტიური მეხსიერების სახით დღემდე დალექილია ქართულ საზოგადოებაში. როგორაა ასახული დამოუკიდებლობის შემდგომ რეგიონულ ბეჭდურ მედიაში XX საუკუნის 90-იანი წლების ტრავმული მოვლენები, როგორაა იგი გაანალიზებული, გააზრებული და ინტერპრეტირებული შინაარსობრივი ანალიზისა (კონტენტ-ანალიზი) და დისკურსის ანალიზის მეთოდების გამოყენებით - სწორედ ამ ჭრილში განვიხილავ ნარატივის დინამიკას დიდი დროითი დისტანციის პერსპექტივიდან. ვიგოდსკიმ (1981, 1987), ბახტინმა (1986) და ტელიორმა (1985) ყურადღება მიაქცის იმ ფაქტს, თუ როგორ ურთიერთობენ ინდივიდები ერთმანეთთან ფაქტებისა და მოვლენებისთვის მნიშვნელობების მინიჭების პროცესში, როგორ იყენებენ ისინი „კულტურულ ინსტრუმენტებს“, რომლითაც მათ საკუთარი სოციალური და კულტურული გარემო

აღჭურავს. ისტორიისა და მეხსიერების საკითხების კვლევისას, სწორედ ენა და ნარატივები იპყრობს განსაკუთრებულ ყურადღებას. „ტერმინი „მოთხრობების საცავები“, მაკინტაიერის, ვიგოდსკისა და ბახტინის იდეებზე დაყრდნობით შეიძლება გავიგოთ, როგორც თხრობითი მნიშვნელობები, რომლებსაც ჩვენი სოციალურ-კულტურული გარემო გვაწვდის და უზრუნველგვყოფს მოთხრობათა საცავით, რომლებსაც ჩვენ ვიყენებთ მნიშვნელობათა განსაზღვრის დროს.

გასული საუკუნის 80-იანი წლებიდან გააქტიურებული „გლასნოსტის“ მიერ ისტორიის გადაწერა თითქოს იყო ახსნა ან პასუხი შეკითხვაზე, თუ რატომ ვცხოვრობდით ისე, როგორც ვცხოვრობდით ან რამ წარმოშვა ის, რაც არ მოგვწონდა. დაიწყო ცვლილებების სხვადასხვა ფორმით წარმოდგენის კასკადი, რომლებიც გამოიხატებოდა მემუარებში, მხატვრულ და პუბლიცისტურ ტექსტებში, მედიუმების ურთიერთქმედებაში და ასე ნაწილ-ნაწილ და თან - ერთბაშად ხდებოდა კონტრმეხსიერების ჩამოყალიბება, რომელიც საკმაოდ ხშირად ანგარიშ-სწორების (ნორა, 2002) ფორმებით გამოიხატებოდა. პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში მონუმენტების თემაზე საუბრები უკავშირდება 1989 წლის შემდგომ პერიოდს, რომელიც სავსე იყო წინააღმდეგობებით და იდენტობების გადააზრებით. საბჭოთა წარსულის „აქტიური დავიწყების“ (ასსმანი, 2011) ტალღა სწორედ, მონუმენტების და მემორიალების გაქრობით იწყება, ხშირად - ეს პროცესი აჟიტირებული განწყობის, აფექტური მუხტის მატარებელიც იყო, რომელიც ადამიანების კოლექტიური მეხსიერების განუყოფელ ნაწილად იქცეოდა და ნორასეულ „ანგარიშსწორების“ ხასიათს იძენდა. ეს მოვლენები მთელი ქვეყნის ყველა კუთხისთვის თანაბრად აქტუალური და სანახაობრივი ელემენტებით დასამახსოვრებელი გახლდათ, განსაკუთრებით გამოირჩეოდნენ რეგიონები, სადაც სამოქალაქო პოზიციონირება ხმამაღალი აქტივობებით იპყრობდა საზოგადოების ყურადღებას, როგორც უახლეს წარსულთან მჭიდროდ დაკავშირებული სიმბოლოების ნეგატიური აღქმები.

თანამედროვე პირობებში ადამიანის ინტელექტუალური ცხოვრება მასობრივი სიმბოლოების კოდირებასა და დეკოდირებაში მდგომარეობს. მონუმენტური პროპაგანდის გეგმით (რომელიც განსაკუთრებულ სააგიტაციო მექანიზმს წარმოადგენდა და “ხელოვნებას და ქანდაკებას ხალხის სამსახურში აყენებდა“ (წერეთელი 1959), ასეთი ძეგლები, მოსკოვიდან

დაწყებული სხვა საბჭოთა პერიფერიულ სახელმწიფოებში და შესაბამისად, თბილისსა და რეგიონებში დუბლირებულ-კოპირებულ სიმბოლოებად აღიბეჭდებოდნენ ადამიანების ცნობიერებაში. სტალინისა და ლენინის ძეგლი აუცილებლად უნდა მდგარიყო თითოეულ რეგიონში, ქალაქსა თუ სოფელში და თითოეული მათგანი მართლაც უდიდეს ზეგავლენას ახდენდა მასების განწყობებზე. ცნობილია, რომ სიმბოლოების სისტემის გავლენას ადამიანთა ქცევაზე ყველა ანთროპოლოგიური სკოლა ითვალისწინებდა. ასევე ფიქრობდნენ ისეთი “სტრუქტურალისტი” მოაზროვნეები, როგორებიც იყვნენ როლანდ ბარტი და მიშელ ფუკო. მათ მიდგომებს ერთი საერთო ხაზი ჰქონდათ - აღიარებდნენ სიმბოლოების კულტურული მნიშვნელობის სისტემურობას და სიმბოლოთა სისტემის ავტონომიურობას, რაც ადამიანთა სოციალური ცხოვრების მანძილზე მათ განსხვავებულობას და განსაკუთრებულობას აღიარებდა. ახალ საინფორმაციო ეპოქაში ფართო ნარატივების რღვევის შედეგად, მრავალი ერი გადააწყდა ყოფილი ლიდერების, გამოჩენილი ფიგურების და მათთან დაკავშირებული სიმბოლოების (ქალაქების, ქუჩების, დაწესებულებების დასახელებები) შეუსაბამო ბუნების და შინაარსის გადააზრების პრობლემას. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ახალი რეალობა მოითხოვდა ახალ წარსულს; ახალი, ანუ კარგად დავიწყებული ძველი სახელების და ფაქტების დაბრუნებას, სიმბოლოების გაცოცხლებას და მათთვის ანიმაციური ბუნების მინიჭებას. ამ თვალსაზრისით განვიხილავ გაზეთ „აჭარას“ ფურცლებზე გაცოცხლებულ სახეებს, ეროვნული გმირების, ისტორიული პერსონაჟების საიუბილეო თარიღებთან დაკავშირებით შექმნილ საგაზეთო პორტრეტებს, ნარკვევებსა და ჩანაწერებს. იაკობ გოგებაშვილის, აკაკის, ილიას სახელებთან ერთად ადგილობრივ პრესაში დაიწყო აჭარის განმათავისუფლებელთა საქმიანობის წარმოჩენა, შეფასებები და განსაკუთრებული აქცენტირებით, გულო-აღა კაიკაციშვილის სახელის დამკვიდრება. უზადო მონოლოგების ავტორი, ილია ჭავჭავაძე, რომელიც მართლაც რომ საოცარ შინაარსს სძენდა და უფრო მეტ გამომსახველობით ფუნქციას ანიჭებდა პუბლიცისტურ სიტყვას, ვიდრე მხოლოდ ინფორმაციას, აჭარის პრობლემების წინა პლანზე წამოწევით მიმართავდა თანამემამულეებს და ამ პროცესების შუაგულში შეჰყავდა ისინი; მოვლენების თანამონაწილეებად აქცევდა და თან კეთილი საქმისკენ მოუწოდებდა: „აბა ქართველობავ, ეხლა შენ იცი, როგორ დაანახვებ

თავს შენს ახლად შემოერთებულ ძმებსაც. ეხლა შენ იცი, როგორ დაუმტკიცებ ქვეყანას მამა-პაპათ ანდერძს - „ძმა ძმისთვის და შავი დღისთვისო!“ (ჭავჭავაძე, 1984). რაც შეეხება მკითხველისადმი მიმართვას და მოწოდებას - „ეხლა გამოჩნდება, ეს ანდერძი შენთვის ცარიელი სიტყვაცაა, თუ სავსე საქმეა!... ეხლა გამოჩნდება, შენ მარტო დღევანდელს დღეზედ ხარ მიბმული, თუ ხვალი-სთვისაც სწუხ და ჰფიქრობ!“ - უნდა აღინიშნოს, რომ ამ მეთოდთან წილნაყარია რიტორიკული შეკითხვა და ემოციური ბმა მკითხველთან, რომელიც, საბოლოო ჯამში, ზეგავლენის ფორმირებას და საერთო წარსულით საერთო მომავლისკენ სვლის განწყობას ასახავს და ქართული ეროვნულ-პატრიოტული ლანდშაფტისთვის ერთიანი თხრობის ველს ქმნის. სწორედ ეს მეთოდი გვევლინება მედიაპოლიტიკის განსაზღვრის თვალსაზრისით და აუდიტორიისთვის მისაღები ნარატივის შესამუშავებლად უმნიშვნელოვანეს მიმართულებად, რომელშიც ჟურნალისტიკის თეორიის მიხედვით, ორიგინალური მეთოდებითაა გამოყენებული პუბლიცისტური ხერხი - დიალოგი მკითხველთან.

„ახალი წარსულის“ და ეროვნული გმირების სახელების და სახეების მედიაში გააქტიურების პროცესის ასახვად წარსულიდან დაბრუნებული ახალი თარიღის -26 მაისის ირგვლივ გაზეთ „აჭარას“ მიერ შემოთავაზებული სტატიები და ლიტერატურული ტექსტები დეტალურად, მაჟორული ინტონაციით აღწერდნენ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პოლიტიკურ თუ კულტურულ ცხოვრებას. მათში გაანალიზებული იყო პირველი რესპუბლიკის მთავრობის ფუნქციონირება, ეროვნული პათოსი, პოლიტიკური მოწყობა. ქვეყნის მთავრობის ამოცანად ქართული სახელმწიფოებრიობის ზრდა-განვითარებისკენ სწრაფვა სახელდებოდა; უპირობო მიღწევად და ეპოქალურ მოვლენად მიიჩნეოდა მრავალპარტიული არჩევნების გამართვა, კოალიციური მთავრობის საქმიანობა და პროგრესული კონსტიტუციის მიღება; დადებითად ფასდებოდა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში მიმდინარე საზოგადოებრივი ცხოვრებაც. უახლესი ისტორიისადმი ინტერესის ზრდასთან ერთად, მნიშვნელოვან მოვლენად იქცა ემიგრაციაში მყოფი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობასთან ასოცირებული დღის წესრიგი. შესაბამისად კი, მეხსიერებაში დაბრუნებულმა მოვლენებმა და პიროვნებებმა

შექმნეს საფუძველი ახალი ნარატივის შესაქმნელად. ამ მიზნით „გაიდო ხიდი“ აწმყოსა და საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკას შორის. 1989 წლის დასაწყისისთვის, 1918 წლის 26 მაისი – საქართველოს დამოუკიდებლობის დღე, მეხსიერებაში დაბრუნდა, როგორც ქართველი ხალხის მონაპოვარი, თუმცა, იმ დროისთვის 26 მაისის შესახებ ნარატივი დაცლილი იყო იმ პოლიტიკური ელიტის და საზოგადო მოღვაწეების სახელებისგან, რომლებიც დამოუკიდებლობის გამოცხადებაში მონაწილეობდნენ. 1989 წლის ოფიციალურ ნარატივში 26 მაისის ჩართვა არ ასახულა სახელმწიფო მნიშვნელობის დოკუმენტებში, თუმცა ამ დღის საზეიმოდ აღნიშვნის საკითხი სახელმწიფოს უმაღლეს პირთა მიერ უკვე განიხილებოდა.

ახალი ეპოქის ტენდენციები და თემების რეზონანსულობა 90-იანი წლების რეგიონული პერიოდული პრესისთვის განსაკუთრებით თვალშისაცემი და დასამახსოვრებელი ხდება, მით უფრო, როდესაც იმდროინდელი მედია აქტიურად იყენებს მხატვრულ ტექსტებს, ლიტერატურულ ნაწარმოებებს, პოეზიასა და პროზის რუბრიკებს. „ტექსტი ჰუმანიტარული დისციპლინის პირველადი (რეალური) მონაცემი და საწყისია; ფილოლოგიის, ლინგვისტიკის, ლიტერატურათმცოდნეობის და სხვა მეცნიერებების სფეროში მრავალმხრივი ცოდნისა და მეთოდების კონგლომერატი“ (ბახტინი, 1986). ბახტინისეულ დასკვნას ტექსტის მნიშვნელობის უნივერსალურობისა და უალტერნატივობის შესახებ, რომელიც მკაფიოდ მოჩანს ციტატაში – „სადაც არ არის ტექსტი, იქ არ არის არც აზროვნების და არც კვლევის საგანი“ (ბახტინი, 1986) – მივყავართ თეორიამდე, რომ ტექსტი მედიის ტრადიციული და თანამედროვე პლატფორმების ფუნქციონირების მთავარი მახასიათებელია. ჩვენ მიერ საკვლევ პერიოდად მიჩნეული ეპოქის მედია უწინარესად ეყრდნობა ტექსტს იმისთვის, რომ თავისი მიზნების შესაბამისი ფრაგმენტების მუდმივი გამეორებით, შეხსენებითა და ხაზგასმით მოახდინოს აუდიტორიის გაერთიანება საერთო გამოწვევების და განმეორებადი ტრაგედიების გარშემო.

დრამატული მოვლენების ამბივალენტურ ბუნებას წარმოგვიდგენს ლიტერატურული გამოცემა „ჭოროხი“, რომელიც, ისევე, როგორც გაზეთი „აჭარა“ („საბჭოთა აჭარა“), ამ პერიოდში ხშირად იყენებს საზოგადო მოღვაწეების, მწერლების, სხვადასხვა პროფესიის

ადამიანების, ე.წ. „ახალი ავტორების“ ნააზრევს იმისთვის, რომ ქვეყნად შექმნილი ვითარების წინაპირობები და მიზეზები საზოგადოების წევრების მიერვე იქნას წარმოჩენილი და შეფასებული. 1989 წლის აპრილის მოვლენების პარალელურად, რეგიონულ პრესაში შემოსული ავტორები გვაცნობენ საზოგადოების, შემოქმედების და რიგითი მოქალაქეების პირველ რეაქციებს, ემოციებს, რომლებშიც თავს იყრიდა ქართულ საზოგადოებაში დაგროვილი კოდები და კულტურული პრაქტიკა. აღსანიშნავია აგრეთვე, ამ პროცესებში ხელისუფლების წარმომადგენლების აქტიური მონაწილეობაც, რადგან მოცემულ გარემოებათა გამო სახელდახელოდ მორგებული ნიღბები მათთვის თვითგადარჩენის შანსს უტოლდებოდა. რაც შეეხება ქართულ საზოგადოებაში დაგროვილ კულტურულ კოდებს, რომლებიც ხშირად გლოვასა და ემოციებში გამოიხატებოდა, მათ მკაფიოდ მოირგეს კულტურული მნიშვნელობებიც, რითაც 9 აპრილის ტკივილის ამოთქმის საშუალება მისცეს საზოგადოებას. სწორედ ამ ტრავმულ მოვლენებს და შოკს, ტკივილს, უმწეობას, უსამართლობის და დაბნეულობის განცდას აჩვენებს გასული საუკუნის 90-იანების პერიოდული პრესა და ეტაპობრივად შემოაქვს ტრიუმფის მოლოდინიც – „სიკვდილით სიკვდილის დათრგუნვის“, ამაღლების, სახელოვან წინაპართა საქმის გაგრძელების, მამულისთვის თავგანწირვის მაგალითები. ესაა ის უპრეცედენტო მდგომარეობა, როდესაც მედია ხდება ის მედიუმი, რომელიც ცდილობს თავი გაართვას უცნაურ გამოწვევას და რეალობის ახალ არქიტექტურაში შემოიტანოს ემოცია, სიყვარული, მწუხარება, გლოვა, ერთიანობა და სამშობლოსთვის თავგანწირვა იმისათვის, რომ მოამზადოს ნიადაგი ახალი დროების აღქმისა და გათავისებისთვის.

საკვლევი პერიოდის მანძილზე გაზეთ „საბჭოთა აჭარაში“ ლიტერატურული ტექსტებით და ნარატიული მეთოდებით ვეცნობით ასევე, ეთნოკონფლიქტების თემას. საქართველოს იმ დროისთვის სხვადასხვა ეთნოსის თანაცხოვრების მრავალსაუკუნოვანი პოზიტიური გამოცდილება ჰქონდა - გეოპოლიტიკური, კულტურული და სხვა ასპექტების გათვალისწინებით. ჩვენი ქვეყნის ისტორიიდან გამომდინარე, ეს გამოცდილება შეიცავდა საყურადღებო გამოწვევებსაც, რადგან საქართველოში ეტაპობრივად გაღვივებული ეთნოკონფლიქტები სერიოზულ მიზეზებს ემყარებოდა. ასეთი პრობლემების განხილვისა და

საზოგადოების მხრიდან ადეკვატური შეფასების მიღებისთვის უდავოდ მნიშვნელოვანი იყო კომპეტენტური პირების, ისტორიკოსების, ანალიტიკოსების დასკვნებზე ჟურნალისტების ორიენტირება. მით უფრო, როდესაც არსებობდა „ლიხნის“ წერილისა და გაზეთ „ბზიფში“ ჩოჩიევის სტატიის რეზონანსულობის პრეცედენტი („აფხაზთა სამეფო“, [http://www-abkhazia.gov.ge](http://www.abkhazia.gov.ge)) და რამაც განსაკუთრებით, „ლიტერატურულ საქართველოში“ გადმოხედავის შემდეგ იფეთქა. ძალიან მნიშვნელოვანი იყო, რომ მოცემულ ეტაპზე მედიას არ მოედუნებინა ყურადღება იმ საკითხის მიმართ, რომელიც ოსი ხალხის ისტორიულ ნიშას და პოლიტიკურ მანერას ასახავდა. სწორედ ამ თვალსაზრისითაა განხილული ერთ-ერთი მხატვრულ-პუბლიცისტური მასალა, რომელიც გაზეთ „აჭარას“ რუბრიკაში „სამაჩაბლო ჩვენი ტკივილი და მწუხარება“ დაიბეჭდა (ჯაყელი ჯ., გაზეთი „აჭარა“, №18, 1991) და რომელიც, ოსურ ლეგენდაზე „სირჩა“ დაყრდნობით გვთავაზობს ძალიან საინტერესო მიმოხილვასა და არსებული სახიფათო ვითარების შეფასებას. აღსანიშნავია, რომ გარდა ამ მედიატექსტისა და რამდენიმე პოეტური ნაწარმოებისა, გაზეთის ფურცლებზე იშვიათად ვხვდებით ჟურნალისტების მიერ აღნიშნული მოცემულობის აღქმასა და გადააზრებას, რასაც 1990-იანების დასაწყისის ქართული მედია ისტორიკოსებთან ერთად უნდა შესდგომოდა. თუმცა, მას არ ჰქონდა ის გამოცდილება, რითაც თავისუფალ სივრცეში უნდა ემოქმედა, არც პოლიტიკურ ველზე მოქმედების სტრატეგიის ინსტრუმენტების შესახებ სმენოდა რაიმე და შესაბამისად, ვერც ინფორმაციული ომის წარმართვის ხერხებს ფლობდა სათანადოდ. გასული საუკუნის 90-იანების დასაწყისში თავბრუდამხვევი სისწრაფით განვითარებულმა მოვლენებმა საზოგადოება გაურკვეველ მდგომარეობაში აღმოაჩინა. იმხანად მედიის ცნობილი სპეციალისტებიც, რომლებიც თავიანთი საბჭოური საქმიანობის მანძილზე პარტიული ინერციით მოქმედებდნენ, დამაბნეველ მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ. მათთვის კომუნისტური „დღის წესრიგის“ შეცვლა აქტიური დუმილის რეჟიმში გადასვლით აისახა. მედიაპოლიტიკის სტანდარტებზე მაშინ არც არავინ ფიქრობდა, რადგან ემოციური პულსაციით ხდებოდა ინტონაციების და რიტორიკის ფორმირება და ამ პროცესში, ბუნებრივია ფიქსირდებოდა უამრავი ლაფსუსი, ხარვეზი და ხშირად გამოუსწორებელი შეცდომაც კი.

ნაშრომში განვიხილავ აგრეთვე, რეგიონული მედიის ფურცლებზე დამკვიდრებულ ახალ ტენდენციას, რომელიც აერთიანებს მიმდინარე პროცესების და ობიექტური რეალობის ამსახველ სხვადასხვა ტიპის ჟურნალისტურ მასალას. ეს ტენდენცია, კრიტიკული რეალიზმის მიმდინარეობის მსგავსად, მკითხველისთვის საზოგადოების მანკიერი მხარეების ლუსტრირებას ისახავს მიზნად და „მოყვარეს პირში უძრახეს“ პრინციპით ცდილობს „მწიკვლი“ თვისებების შესახებ მართალი სიტყვა უთხრას მკითხველს. რეცენზიების, ჩანახატების, პორტრეტების, ფელეტონების გვერდით გაზეთის ფურცლებზე საკმაოდ ხშირად ვხვდებით პატრიოტული სულისკვეთებითა და იდეოლოგიური განწყობით გაჯერებულ პოეზიას და წუხილებს ქვეყანაში შექმნილი ქაოსური მდგომარეობის შედეგებზე, ადამიანების სახეცვლილებაზე, მორალური თვისებების სიმყიფეზე, ახალი დროების ქროლისას შემოცლილ ნიღბებზე. იდეოლოგიური განწყობით გაჯერებული პოეზიის ემოციურად შთამბეჭდავ მაგალითად განვიხილავ ზურაბ გორგილაძის ლექსს „ხალხო“ (გაზ. „საბჭოთა აჭარა“, №92, 1990), სადაც ვხედავთ ავტორის წუხილს ქვეყანაში შექმნილი ქაოსური მდგომარეობის შედეგებზე: ადამიანების სახეცვლილებაზე და მორალური თვისებების სიმყიფეზე. „ყელი არ გამომჭრა, ხალხო“ - ევედრება პოეტი (ზ.გორგილაძე) თანამემამულეებს და აქ მხოლოდ აჭარის მკვიდრი მოსახლეობა არ ჰყავს მხედველობაში, თუმცადა, უპირველესად, სწორედ მათი საქციელის გამო წუხს. ამ კონკრეტული სტრიქონებიდან, პარალელს ვავლებ ილია ჭავჭავაძის ქართული პრესის ამოცანებზე მსჯელობასთან, სადაც ის ბეჭდვით სიტყვას, უწინარესად, ეროვნული და სოციალური პროგრესის იარაღად მიიჩნევდა. ჯერ კიდევ XIX საუკუნის საქართველოში, არსებული და სასურველი რეალობის პოლარულობიდან გამომდინარე, ილია წერდა: „იქ, ცხოვრების ძირში, ის იპოვის ბევრ მარგალიტს და უფრო ბევრ ლექსსა და ლაფსა; არც ერთის გამოხატვა არ უნდა აშინებდეს ხელოვნებასა და არც მეორისა, არც ერთის გამოთქმა და არც მეორისა არ უნდა აშინებდეს ჟურნალსა“ (ჭავჭავაძე,1984). ავტორის მიერ საკითხის ამგვარად დასმით არა მარტო ჟურნალისტიკის კონკრეტული ამოცანა და მიზნები იკვეთება, არამედ მისი მრწამსიც: „დაე, ორივემ იარონ ცხოვრების მდინარეში, მონახონ მარგალიტები და თუ იმათ ამოკრეფაში ლაფი

და ლექსი თან ამოჰყვება, რა უყოთ? ლაფი ჩამოვირეცხოთ, ჭუჭყი მოვიშოროთ, რომ მხოლოდ მარგალიტები დაგვრჩეს ჩვენის ცხოვრების სასახელოდ“.

ნაშრომში განხილულია აგრეთვე, საკვლევ პერიოდში აჭარის ღირსეული შვილების მოქალაქეობრივი პოზიციონირების მაგალითები, რომლებიც ცხადად გვიჩვენებენ რეგიონულ მედიასაშუალებებში ლიტერატურული შინაარსის ტექსტებითა და პუბლიკაციებით წარმოებულ მედიაპოლიტიკის კონტექსტს. მიუხედავად საკვლევ პერიოდის გაზეთის „საბჭოთა აჭარა“ ნომენკლატურული ფორმატისა, იგი მნიშვნელოვან ადგილს უთმობს ლიტერატურულ და მხატვრულ ნარატივს, თუმცა, არ სცილდება ქვეყანაში არსებულ ვითარებას. რეგიონული ბეჭდური მედიის წარმომადგენლებიც, გასული საუკუნის 80-90-იანი წლების ისტორიულ მონაკვეთში, უკვე აქტიურად ცდილობენ გარკვეული ცვლილებები შეიტანონ სარედაქციო პოლიტიკაში, თუმცა, ჩვეულ პათოსს არ ან ვერ ღალატობენ და ანგარიშს უწევენ დადგენილ ნორმებს; მიუხედავად გაბატონებული იდეოლოგიური ჩარჩოებისა, პრესა მაინც გვაწვდის მიმდინარე მხატვრული ცხოვრების გარკვეულ სურათს. სწორედ ამ თვალსაზრისით შევეცადე გამემახვილებინა ყურადღება იმ პუბლიკაციებზე, რომელთა შეჯერებით ნაწილობრივ მაინც შევძლებდი მეჩვენებინა კონკრეტული პერიოდის ისტორიული და ლიტერატურული ნარატივი. მითუმეტეს, რომ ეს გახლდათ პერიოდი, როცა 9 აპრილის შემდეგ საქართველოში სხვაგვარი პოლიტიკურ რეალობა გაჩნდა და ქვეყანაც ახალი ცხოვრების წინაშე დადგა. მიუხედავად ბეჭდური გამოცემების ფორმატისა, მათში მაინც იკვეთება ის გარკვეული კულტუროლოგიური თუ ლიტერატურული ასპექტები, რასაც პერიოდული გამოცემები გაჰყავს მხოლოდ ინფორმაციული ფორმატის ჩარჩოებიდან. მედიატექსტის შექმნის ხელოვნება კი გვევლინება როგორც ტექსტის ავტორის, ასევე მოცემული ეპოქის კულტუროლოგიურ მახასიათებლად.

თავი IV.

მედიაპოლიტიკის ასპექტებიდან ცნობიერების ტრანსფორმირების სტრატეგიებამდე

მეოთხე თავში საუბარია მხატვრული შინაარსის ტექსტებში მედიაპოლიტიკის დისკურსზე, როგორც თავად საკომუნიკაციო პრაქტიკა - პროცესზე და არა როგორც მის

პროდუქტსა ან შედეგზე. დისკურსის ანალიზის თეორიასთან მიმართებით, განხილულია ბახტინის განმარტებები დისკურსის ჟანრებზე, გამონათქვამთა ჟანრების მრავალფეროვნებასა და გამონათქვამის ბუნებაზე. ყურადღება გამახვილებულია ტექსტის, დისკურსის, ჟანრის გაგებასა და მედიატექსტების ჟანრობრივ და შინაარსობრივ ცვლილებებზე, რის შედეგადაც, საბოლოოდ ვადგენ მედიატექსტის არქიტექტურის თავისებურებებს სტრატეგიული კომუნიკაციის კონტექსტში. ამ ამოცანის შესასრულებლად კი დავყვრდენი ცნობილი თეორეტიკოსების საკვლევი თემისთვის რელევანტურ მოსაზრებებს: „ტექსტი ჰუმანიტარული დისციპლინის პირველადი (რეალური) მონაცემი და საწყისია. ფილოლოგიის, ლინგვისტიკის, ლიტერატურათმცოდნეობის და სხვა მეცნიერებების სფეროში მრავალმხრივი ცოდნისა და მეთოდების კონგლომერატი“ (ბახტინი,1986); „სადაც არ არის ტექსტი, იქ არ არის არც აზროვნების და არც კვლევის საგანი“ (ბახტინი, 1986). ჰეგელის, ფიხტესა და შელინგის მოძღვრებებით კი, აზროვნება და „ცნობიერება საერთოდ“, აღარ არის უბრალო აღმრიცხველი მის გარეთ არსებული ფაქტებისა და ვითარებებისა, იგი აქტიური და შემოქმედი. ჰეგელმა აჩვენა, რომ „ადამიანი ცხოვრობს ობიექტური გონის, კულტურის, სამყაროში და რომ ეს უკანასკნელი თავისებურ სახეს აძლევს ადამიანს, კერძოდ, აპირობებს ადამიანის რაობის ისტორიულობას. ობიექტური გონი დროში არსებობს, ისტორიულია, მისი ცვალებადობა დროში ადამიანის ცვალებადობას აპირობებს“ (ჰეგელი,2017).

ნაშრომის კვლევის საგანი - მედიაპოლიტიკის კულტუროლოგიური და ლიტერატურათმცოდნეობითი ასპექტები მოიცავს მედიატექსტების განხილვას, როგორც თავის თავში დასრულებულობის, ანუ წერილობითი ფიქსირებულებისა და დინამიკურობის პრეზენტირებას, აგრეთვე, მედიაშეტყობინებების გაცვლა-გამოცვლის საკომუნიკაციო მიზანმიმართებას. მედიის სოციოდინამიკის თეორიის ავტორი, ფრანგი კულტუროლოგი ანტუან მოლი მედიის ფუნქციონირების თავისებურებებს განიხილავს კიბერნეტიკული მიდგომის კუთხითაც. მისი აზრით, სამყაროს შესახებ ადამიანების ცოდნა იქმნება არა განათლების და სხვა სისტემების მეშვეობით, არამედ მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებების საქმიანობის შედეგად. „მედიის წარმომადგენლები არიან შუამავალნი „შემოქმედებსა“ და მასას შორის, მაკროსა და მიკროს ფენებს შორის. ეს სოციალური ჯგუფი ორიენტირებულია

გამოხატვის ფორმების შექმნაზე“ (მოლი, 1973). ანტუან მოლი ასახელებს რამდენიმე სახის „დოქტრინასაც“, რომელთა მემკვიდრეობითაც შესაძლებელია გამოხატვის ფორმებით აუდიტორიაზე ზემოქმედება. ესენია: დემაგოგიური, დოგმატური, კულტუროლოგიური და დინამიკური დოქტრინები (მოლი, 1973). შერჩეული საკვლევი პერიოდის ბეჭდური მედიის დისკურსი ამ მიმართულებით საკმაოდ ცვალებად სურათს და აუდიტორიაზე ზემოქმედების დოქტრინების შესაბამის მრავალფეროვან მაგალითებს გვთავაზობს, მათი ანალიზი კი საინტერესო დასკვნების საშუალებას იძლევა.

დისკურსის სხვადასხვაგვარი გაგების ტრადიციის ჩამოყალიბებამ გამოიწვია ტერმინის „დისკურსი“ აზრობრივად „ტექსტთან“ დაახლოება. ტექსტი გალპერინთან ასოცირებულია წერილობით მეტყველებასთან: „ტექსტი არის შედეგი დასრულებული სახის სამეტყველო პროცესისა, რომელიც ობიექტივიზირებულია წერილობითი დოკუმენტის სახით და ლიტერატურულად არის დამუშავებული აღნიშნული დოკუმენტის ტიპის შესაბამისად, როგორც გარკვეული მიზნისა და პრაგმატული მიმართულების მქონე ნაწარმოები, რომელიც შედგება სათაურისგან და სხვადასხვა ტიპის ლექსიკური, გრამატიკული, ლოგიკური, სტილისტური კავშირებით გაერთიანებული განსაკუთრებული ერთეულებისგან“ (ზეფრაზული ერთეულები) (გალპერინი, 1981). რაც შეეხება მედიადისკურსს, კერძოდ, საგაზეთო დისკურსს, ის დღესდღეობით ძალიან აქტუალურია. საკმაოდ ხშირადაც ჩვენ „თვალყურს ვადევნებთ და ვიჭერთ ჩვენი ცხოვრების ანარეკლებს სხვა ადამიანების თვალთახედვებში“ (ბახტინი, 1984). აღნიშნული არგუმენტების შედეგად, შეგვიძლია შევჯერდეთ მოსაზრებაზე, რომ ტექსტი მოიაზრება როგორც ინფორმაციის გადაცემის, ასევე რეალობის ფრაგმენტების ასახვის საშუალება, როგორც არსებობის ფორმა და როგორც კულტურის ტრანსლაცია. გალპერინი გამოყოფს ხუთ ფუნქციურ სტილს, რომელიც ტექსტის სხვადასხვა ტიპებს ახასიათებს: **1) ბელეტრისტული სტილი** - ესთეტიკურ-შემეცნებითი ფუნქცია; **2) პუბლიცისტური სტილი** - საზოგადოებრივ აზრზე ზემოქმედების ფუნქცია; **3) საგაზეთო სტილი** - ინფორმაციული და შემფასებლური ფუნქცია; **4) სამეცნიერო სტილი** - მტკიცების ფუნქცია; **5) ოფიციალურ-დოკუმენტური** - ერთ საქმეში ორი მოპირისპირე ჯგუფისათვის პირობითად დადგენის ფუნქცია (ენუქიძე 2000). ტექსტის კატეგორიების დადგენისას,

გალპერინის მიერ გამოკვეთილი ორი ჯგუფის: სემანტიკურის და სტრუქტურულის დახასიათებისას, მკვლევარი სემანტიკურ კატეგორიებს აკუთვნებს: „ინფორმაციულობას, სიღრმეს, პრაგმატიკას, დამთავრებულობას“ (გალპერინი,1981), ხოლო სტრუქტურულ კატეგორიებად მიიჩნევს: „ინტეგრაციას, რეტროსპექციას, კონტინიუმს, განგრძობადობას“ (გალპერინი 1981). ტექსტის ნიშნობრივ გაგებას ვუსადაგებთ მოსაზრებას, რომ ტექსტი არის ლინგვისტიკისა და კულტუროლოგიის ნამდვილი შერწყმა და ამავდროულად, იგი არის კულტურის არსებობის ფორმაც. ჟურნალისტური ტექსტისგან ადრესატი მოითხოვს ელასტიკურობას, ემოციურობას და ლაკონიურობას. ამასთანავე, ამგვარი ტექსტი უნდა იყოს მსუბუქად აღსაქმელი, რადგან მას სოციალური დანიშნულება აქვს. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ჟურნალისტური ნაწარმოების თითოეული სტილი და ქვესტილი გადმოიცემა ინფორმაციული, ანალიტიკური და მხატვრულ-პუბლიცისტური ჟანრებით. არსებობს თუ არა მათ შორის განმასხვავებელი ნიშნები და რას წარმოადგენენ ისინი? როგორც რ. სურგულაძე წერს: „რაც შეეხება ჟანრებს, მიუხედავად მათი სპეციფიკისა, ისინი პრესის ინფორმაციულ და ანალიტიკურ ჟანრებთან მიმართებისას განსხვავებას არ ავლენენ“ (სურგულაძე, იბერი, 2004), ჩვენ შეგვიძლია დავუმატოთ, რომ იგივე ხდება მხატვრულ-პუბლიცისტურ ჟანრებთან მიმართებაში, მეორდება თვით ჟანრთა სახელწოდებებიც: ნარკვევი, ჩანახატი, ესე და მათი თავისებურებებიც. თავისებურებებში კი ვგულისხმობთ შემდეგს: მაგალითად, პამფლეტი - საჭირბოროტო საკითხებისადმი მიძღვნილი პუბლიცისტური ნაწარმოებია, რომლის მიზანი და პათოსია კონკრეტული, მოქალაქეობრივი, უპირატესად, სოციალურ-პოლიტიკური მხარეების მხილება. მისი ენობრივი საშუალებები მდიდარია, აკრიტიკებს რა თავის ობიექტს, იგი არ იშურებს ჟარგონიზმებს, კომპოზიტებს, ნეოლოგიზმებს და პირველ რიგში, სატირას, რომელსაც იგი მიმართავს საკუთარი ობიექტის მხილება- გამათრახებისკენ. ამ ჟანრის ინოვაციურობა კი თავისი წარმოშობითა და არსით პოსტმოდერნიზმს უკავშირდება, როგორც კულტურულ პარადიგმას. ფელეტონი, როგორც ფუნქციური, ისე შინაარსობრივი თვალსაზრისით, ყველა სხვა ჟანრზე მეტად გამოხატავს და განასახიერებს ჟურნალისტიკის პუბლიცისტურ არსს და წარმოდგენილ ნაშრომში, საკმაოდ ტევად ემპირიულ მასალაზე დაყრდნობით, ეს საკითხიც დეტალურად არის განხილული; დისკურსის და ჟანრების

თავისებურებების მიმოხილვით კი შევეცადე, თითოეული განმარტება და ჰიპოთეზა, რომელიც ცნობილ მეცნიერთა გამონათქვამებიდან მივიღე, დამეკავშირებინა 1980-1990-იანი წლების პერიოდულ პრესაში განთავსებული სხვადასხვა ტიპის ჟურნალისტური მასალის ანალიზთან; მით უფრო, რომ აღნიშნულ პერიოდში რეგიონული ბეჭდური მედია ცდილობს ყურადღება მიაქციოს ჟანრობრივ მრავალფეროვნებას და მიუხედავად ოფიციალურ თანხმობის ისტორიულად მჭიდრო კავშირისა, გვთავაზობს არაერთ შემოქმედებით ნაშრომს, საინტერესო ვარიაციებს, იმპროვიზებულ მოსაზრებებსა და ლიტერატურულ-მხატვრულ პარადიგმებს. დისკურსის და ჟანრების განმარტებების, თეორიების მიმოხილვის პარალელურად, დგინდება, რომ თითქმის ყველა დისკურსი შეიცავს ორაზროვნების მომენტს, რის გასაფანტავადაც აუცილებელია მკითხველის მხრიდან ყურადღების კონცენტრაცია; ამასთანავე, საჭიროა ტექსტის და კონტექსტის მიღმა, ინტერაქციაში მყოფ პირს ჰქონდეს ენციკლოპედიური ცოდნაც, რაც ორაზროვნების არაერთგვაროვანი გავლენისადმი გამძლეობას განაპირობებს. ჟანრების ფილოლოგიური კლასიფიცირებიდან გამომდინარე, დგინდება მათი შინაარსობრივი თავისებურებებიც, რაც ძირითადად, საგაზეთო ჟანრების მრავალფეროვნებით გამოიხატება. განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს აგრეთვე ის პუბლიკაციები, რომლებიც გავლენას ახდენენ გაზეთის სტილზე.

ჯერ კიდევ საბჭოთა ენათმეცნიერება ცნობდა მასობრივი მედიასაშუალებების პუბლიცისტური მიმართულების პრიორიტეტულობას: „პუბლიცისტური სტილი (იდეოლოგიურ-პოლიტიკური), მეტყველების ისეთი ფუნქციური სახესხვაობაა, რომელიც საზოგადოებრივი ურთიერთობის ფართო სფეროს ემსახურება: პოლიტიკურ-იდეოლოგიურს, საზოგადოებრივ-ეკონომიკურს, კულტურულს, სპორტულს და სხვ. მის გავრცელებას ხელს უწყობს მასობრივი ინფორმაციისა და პროპაგანდის საშუალებები - პრესა, რადიო, ტელევიზია, კინო. პუბლიცისტური სტილი უფრო სრულად ვლინდება გაზეთებსა და პოლიტიკურ ჟურნალებში, რის გამოც მას საგაზეთო ან საჟურნალო პუბლიცისტუკასაც უწოდებენ“ (ვინოგრადოვი,1952). აღნიშნულ ფორმულირებას ქართული მედიის თეორეტიკოსი და პრაქტიკოსი ნოდარ ტაბიძე ასე ეხმიანებოდა: 1. „პუბლიცისტუკისთვის ნიშანდობლივია ჩანაფიქრის ლოგიკური კატეგორიებით გადმოცემა. ცნებებით აზროვნებას

თუ შეენაცვლა სახეებით აზროვნება, მაშინ გზა ეხსნება სიტყვაკაზმული მწერლობის ნაკადს“.

2. „პუბლიცისტიკაში აუცილებლად უნდა მქლავნდებოდეს ტენდენცია, ე.ი. ავტორის დამოკიდებულება აღწერილისადმი, თანაც-პირდაპირ. პირდაპირობაში ვგულისხმობთ არა მხოლოდ მსჯელობის ფორმით მოწოდებულ კლასიფიკაციას, არამედ ეპითეტ-მეტაფორებში, განსაზღვრებებში ჩაქსოვილ აზრს“ (ტაბიძე, 2011).

დღეს, როდესაც „სიტყვაკაზმულ მწერლობაზე“ (ტაბიძე, 2011) და მხატვრულ ლიტერატურაზე მეტად ადამიანები მედიაპროდუქტებს მოიხმარენ და აანალიზებენ, განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს ჟურნალისტური დისკურსი, რომელიც მედია-ტექსტების მეშვეობით იწარმოება და რომელიც, თავის თავში აერთიანებს როგორც წერილობით, ასევე ვერბალურ ტენდენციებს. საგაზეთო დისკურსი განსხვავდება სხვა ფორმატის მედიასაშუალებებისგან ჩვეული თავშეკავებული სტილით. მართალია, საკმაოდ მკაფიოა განსხვავება მხატვრულ დისკურსსა და მედიადისკურსს შორის, მაგრამ ყოველთვის უნდა გვახსოვდეს, რომ „დიდი მწერლები ხშირად ჟურნალიზმიდან მოდიან და ეს ორი უკიდევანო სივრცე ერთმანეთს ხშირად აერთიანებს, რადგან კულტურის გამოხატვის უნარი და პოლიფონიურობა როგორც ლიტერატურის, ასევე ჟურნალისტური დისკურსის მახასიათებელია“ (სვანი, 2017). ჟურნალისტი, რომელიც მუშაობს ანალიტიკურ სტატიაზე, სასურველია კარგი „მეფრაზე“ იყოს, ხოლო მის მიერ შერჩეული პუბლიცისტური ხერხი-დიალოგი მკითხველთან, ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტიანი გზაა მასებზე ზემოქმედების მოსახდენად. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების სპეციფიკაა საზოგადოებრივად მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მოძიება, საჯარო გაცნობისთვის მისი დამუშავება, მასობრივი გავრცელება და საზოგადოებრივი აზრის შექმნა ამა თუ იმ ცხოვრებისეული მოვლენის თაობაზე. ჟურნალისტების მიერ, თავიანთი მიზნების მისაღწევად გამოყენებული საკომუნიკაციო სტრატეგიისა და ტაქტიკის სხვადასხვაგვარობის გამო, აქტუალური რჩება მასობრივი საინფორმაციო და საკომუნიკაციო საშუალებების ზეგავლენის პრობლემა მკითხველის და მსმენელის ცნობიერებაზე, ანუ გამიჯვნა საზოგადოების ინფორმირებასა და მისი ცნობიერებით მანიპულაციებისაგან. როდესაც ზეგავლენების სხვადასხვა მასშტაბებსა და განსხვავებულ სოციუმებში აპრობირებაზე ვსაუბრობთ, შეუძლებელია არ გავავლოთ

ასოციაციური პარალელი ტერმინთან „რბილი ძალა“ (ნაი, 2004). ეს ტერმინი საერთაშორისო ურთიერთობების დისციპლინაში ჯოზეფ ნაიმ დაამკვიდრა. მისივე განმარტებით, „რბილი ძალა სახელმწიფოს ეროვნული რესურსი და უნარია, რომელიც მას საშუალებას აძლევს „ხისტი ძალის“ გამოყენების გარეშე, დადებითი განწყობებისა და დამოკიდებულებების შექმნით, გავლენა მოახდინოს საერთაშორისო სისტემის სხვა აქტორებზე „ხისტი ძალისგან“ განსხვავებით, რომლის დროსაც ხდება სამხედრო შესაძლებლობების და ეკონომიკური სიძლიერის გამოყენება სახელმწიფოების, ჯგუფების თუ ინდივიდების მოქმედებებზე ზეგავლენის მოსახდენად (ნაი, 2008). „რბილი ძალა“ ერთგვარი კულტურული ძალაა, რომლის გამოყენებითაც სახელმწიფოები თანამშრომლობით, დარწმუნებით, მიმზიდველობით და არა იძულებით ახდენენ საგარეო პოლიტიკური მიზნების რეალიზებას. ჯოზეფ ნაი ყურადღებას ამახვილებს „რბილი ძალის რესურსებზე“, როგორცაა ქვეყნის კულტურა, ენა და ღირებულებები. ის ასევე ამტკიცებს, რომ „დღევანდელ გლობალურ ინფორმაციულ საუკუნეში, გამარჯვება დამოკიდებული არის არა იმაზე, თუ ვისი ჯარი გაიმარჯვებს, არამედ ვისი ამბავი მოიგებს.“(ნაი, 2004). სწორედ „რბილი ძალის“ უმნიშვნელოვანესი ელემენტი ეფექტიანი კომუნიკაცია, რომლის პროცესშიც ხდება გადაწყვეტილების მიღება, იდეების ჩამოყალიბება, მათი შეფუთვა და შემდგომ საზოგადოებისთვის მიწოდება, მათზე სათანადო ზეგავლენის მოხდენის და გაცნობიერებული მხარდაჭერის მოპოვების მიზნით. გლობალიზაციის ეპოქაში, თანამედროვე მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები განაგრძობენ აუდიტორიაზე ზემოქმედების მეთოდების გამოყენებას, რომლებშიც კვლავაც არ კარგავს აქტუალობას გაზეთის ენა. დისკურსის ანალიზის დროს, რიტორიკული ფორმების ზემოქმედებითი ბუნების მითითება საშუალებას იძლევა კომუნიკაციის პროცესს განსხვავებული თეორიული კუთხით შევხედოთ. „მასობრივი მედიის გარეშე მსოფლიო საზოგადოების განვითარება შეუძლებელი იქნებოდა, ტექსტთა უბრალო გადაწერით აზრის რეპროდუქცია საჭირო კომუნიკაციურ კავშირთა დამყარების შესაძლებლობას მას ვერ მისცემდა“ (ლუმანი, 2017). ენა, რომელიც მასმედიაში, გამოიყენება, დიდ ზეგავლენას ახდენს არა მხოლოდ საზოგადოებაზე, არამედ მის მიერ წარმოებულ ე.წ. საზოგადოებრივ დისკურსზე. როგორც აღვნიშნეთ, ცალკეულ შემთხვევებში მედიადისკურსისთვის

დამახასიათებელია ორაზროვნება და მკითხველისთვის შეიძლება გაურკვეველი იყოს ზოგიერთი ფაქტი, რაც, შესაძლოა, კულტურათა განსხვავებებით და ფონური ცოდნის დეფიციტით იყოს გამოწვეული.

როდესაც საკვლევი პერიოდის ბეჭდური მედიის ფუნქციონირებაზე, გამომსახველობით ხერხებსა და ტრადიციულთან ერთად - თანამედროვე მეთოდების გამოყენების მცდელობებს ვაფასებთ, განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს ეპოქის მედიის გამომსახველობითი ხერხები და ენა, აგრეთვე მისი ტექნოლოგიური შესაძლებლობები. ზოგადად, ბეჭდური მედიის მიერ ჩამოყალიბებული ენა და სიტყვები, რომელთა მნიშვნელობის აღქმა დამოკიდებულია იმაზე, თუ სად და როდის, როგორ კონტექსტში არიან ისინი გამოყენებულნი და აგრეთვე იმაზეც, თუ როგორია უშუალოდ მოსაუბრის, მთხრობლის პირადი განწყობა, მისი მდგომარეობა. მედია იყენებს იმ სიტყვებს, რომლებიც სამეტყველო აქტებს ძალაუფლებას ანიჭებენ და რომლებშიც სიტყვა თვითონვე ასრულებს მასში ნაგულისხმევ ქმედებას. მაგალითისთვის შეგვიძლია მოვიტანოთ გაზეთ „საბჭოთა აჭარაში“ 1990 წლის რეფერენდუმში მონაწილეობის მოწოდება, რომელიც გაზეთის მოწინავე სტატიის სათაურადაა გამოტანილი “დიახ! იტყვის მთელი საქართველო“ (გაზეთი „საბჭოთა აჭარა“, №61, 1990); ან კიდევ, რეგიონის სამთავრობო სტრუქტურის საინფორმაციო ბიულეტენში დაბეჭდილი მოწოდება „საქართველო ერთიანი და განუყოფელი უნდა იყოს!“ (საინფორმაციო ბიულეტენი „ქრონიკა“, №2, 1993); ასევე, ლიტერატურულ ჟურნალში ავტორის მიერ გაცხადებული მისია: „ვინც ახლოს ვდგავართ ღმერთთანა!“ (ჟურნალი „ჭოროხი“, №3, 1991). ამ შემთხვევაშიც საქმე გვაქვს კომუნიკაციის ცალმხრივობისგან გამომდინარე დომინანტურ ზეგავლენასთან, რაც განსახილველი პერიოდის რეალობაში სრულიად ბუნებრივ პროცესად ითვლებოდა.

წარმოდგენილ ნაშრომში არაერთხელ გავუსვი ხაზი დომინანტ იდეოლოგიებს, მედიასაშუალებებს, ავტორებს, პოლიტიკოსებს, ეროვნული მოძრაობის ლიდერებს, მკითხველებს. აღვნიშნე, რომ მითური ეკვივალენტობა მკითხველის სამეტყველო კოდებსა და გაზეთის წერილობითი დისკურსის კოდებს შორის შესაძლებლობას აძლევს გაზეთს დიალოგი გამართოს მკითხველთან. ეს კი აყალიბებს აუდიტორიის წარმოსახვით

გაერთიანებას, მკითხველის ერთგულებას რომელიმე გაზეთის მიმართ და იმ პრინციპებთან, რომელიც წარმოდგენილია მის დისკურსში, ქმნის მშობლიურ, ნაცნობ გარემოს და რომელშიც საერთო ხდება გაზეთისა და მისი მკითხველის იდეოლოგიური ღირებულებები. აღსანიშნავია აგრეთვე, რომ იმდროინდელ მედიაში აქტიურდება დიალოგისებური ხერხი, რომელიც ხელს უწყობს საუბრის წარმართვას გაზეთსა და მკითხველს შორის. იქმნება ისეთი სურათი, თითქოს ორივე მხარეს კარგად ესმის, რის შესახებ საუბრობენ და არც ერთ მათგანს არ სჭირდება საუბრის თემის ღრმა ანალიზი. გაზეთები დისკურსულ სტაბილურობას წარმოაჩენენ ოფიციალური ენისა და სერიოზული ტონის გამოყენებით, რომელშიც გაერთიანებულია ჟურნალისტის მოზომილი შეფასებები, ობიექტური რეპორტაჟები და ასევე, მზა მასალების მიმღებთა აზრი.

რაც არ უნდა გასაგები იყოს საგაზეთო მასალის დისკურსი, მკითხველი მაინც გვევლინება ტექსტის მნიშვნელობის კონსტრუირების აქტიურ მონაწილედ, რადგან იგი „არა მარტო შიფრავს ანუ ახდენს ნიშნებისა და მნიშვნელობების დეკოდირებას, არამედ ეძიებს იმ კოდებსაც, რომლებიც საჭიროა მოცემული დისკურსის გააზრებისათვის“ (ჰოლი, 1980). მკითხველი აგრეთვე, ამოწმებს იმ მითურ მნიშვნელობებს, რომლებსაც წარმოშობს ტექსტის აქცენტები, რადგან, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, იგი კოდირებული მნიშვნელობების არა მხოლოდ მომხმარებელია, არამედ თვითონვე არის ტექსტში ნაგულისხმევი ამბის მწარმოებელი. ამ მხრივ, 1989-1991 წლების რეგიონულ ბეჭდურ მედიაში შინაარსის და ფორმის აღრევის პრეცედენტები მრავლად გვხვდება. განწყობების რეზონანსულობა და განსაცდელის, ტრავმის, ტკივილის ამსახველი ემოციების განმეორითობა კი მკითხველის ცნობიერებას კიდევ უფრო მეტად ამძიმებს. ამ ფსიქოლოგიური ტრავმების შედეგი ხდება ის, რომ ვიწრო ჩარჩოში მოქცეული ნეგატიური მუხტი შემოფარგლავს მკითხველის აზროვნებას და ხდის მას მორჩილს, დამთმობს, აპათიურს, -ყოველივე ეს უარყოფითად აისახება ადამიანების სამოქალაქო აქტივიზმის ხარისხზე; საბოლოო ჯამში კი, ასეთი ტენდენცია აფერხებს და შერჩევითს ხდის საზოგადოებრივი აზრის ფორმირების პროცესს. საზოგადოებრივი აზრი და საერთოდ, საზოგადოება თითქმის ყველა დროში ანგარიშგასაწევი ძალა იყო. მით უფრო, ყველა გარდამავალ პერიოდში, როდესაც ინგრეოდა ერთი სისტემა და მეორეს შექმნამდე

ხორციელდებოდა მიმდინარე პროცესების გააზრება. სწორედ ამ დროს იყო საჭირო სტრატეგიული კომუნიკაციის დამყარება საზოგადოებასთან, რათა მათთვის გასაგები და მისაღები ენით, ფორმულირებებით ახსნილიყო ახალი დროების აღქმა და მასთან შესაბამისი ადაპტირება. რა თქმა უნდა, 1980-1990 -იან წლებში, საბჭოთა ეპოქის ფორმატში ძნელად თუ ვინმე მიიჩნევდა ამ დისციპლინას (თავისი წარმომავლობის სპეციფიკიდან გამომდინარე) მასობრივ აუდიტორიასთან ურთიერთობის საშუალებად. თუმცა, როგორც მოცემული პერიოდის ბეჭდური მედიის აქცენტების შესწავლამ გვაჩვენა, უკვე არსებობდა საუკეთესო ნარატივისა და გზავნილების შემუშავების მოთხოვნა, მეტნაკლებად სანდო საინფორმაციო არხების და სწორი სამიზნე აუდიტორიების გამოკვეთისთვის.

როდესაც ინფორმაციის სანდოობაზე ვჩერდებით, უნდა აღვნიშნოთ გასული საუკუნის 80-90-იანი წლების მედიის დამოკიდებულება ინფორმაციის არსისადმი, რომელიც კლასიკური გაგებით არის ცნობა/შეტყობინება და იგი გადაიცემა ადამიანის მიერ ზეპირი, წერილობითი ან სხვა სახით. ინფორმირება არის პროცესი, რომლის დროსაც სუბიექტი ახდენს ცნობის/შეტყობინების მიწოდებას სხვა სუბიექტებისათვის, ხოლო კომუნიკაცია ის პროცესია, რომლის დროსაც ხდება ინფორმაციის მიწოდება (გაცვლა) უკურეაქციის მიღების მიზნით. სწორედ აქედან იწყება მედიასაშუალებების მთავარი ფუნქციის ფორმირება იმ თვალსაზრისით, რასაც კომუნიკაციის ზეგავლენის მიზნით გამოყენება ჰქვია. ინფორმაცია, ინფორმირება, კომუნიკაცია ზემოქმედების მექანიზმებია. სოციალური ზეგავლენა კი არის პროცესი, რომლის შედეგადაც ადამიანი ან ადამიანთა ჯგუფი ცვლის სხვა ადამიანის ან ადამიანთა ჯგუფის მოსაზრებებს, რწმენას და უბიძგებს კონკრეტული ქმედებებისკენ კომპრომისის, კონფორმიზმის, შიშის, მანიპულირების გზით. ეს პროცესი გარდაუვალია ნებისმიერი კომუნიკაციის პროცესში, თუკი, გუსტავ ლე ბონის არ იყოს: “ადამიანებს გავლენისაგან თავისუფალი გადაწყვეტილებების მიღება მხოლოდ სიმარტოვეში შეუძლიათ“ (მარეკე, 2014). მასების მართვის თვალსაზრისით, აქტიურად გამოიყენება მტკიცების, გამეორების, გავრცელების მეთოდი. ნაშრომში არაერთხელ ნახსენები რეზონანსულობა და განგრძობადობაც სწორედ აქედან გამომდინარეობს და ძლიერდება სიმბოლოებით და მაგიური სიტყვებით. სტრატეგიული კომუნიკაციების წარმოებისთვის ასევე, დღემდე

უმნიშვნელოვანეს დატვირთვას იძენს ზუსტი ნარატივისა და გზავნილების ჩამოყალიბება, რომელიც ემყარება მოტივის, კონტექსტის, პრობლემების გამოკვეთას, მათი გადაჭრის გზებს და საბოლოო მიზანს. კარგი ნარატიული პროდუქტის მთავარ „ინდეგრიენტებად“ კი ღირებულებები, ისტორია, იდენტობა და მომავლის ხედვა ითვლება.

მედიის, როგორც მძლავრი პროპაგანდისტული ინსტრუმენტის აღქმამ, რომელსაც იყენებენ ელიტები საზოგადოებრივი აზრის მანიპულაციისა და მისი წინასწარ შეჯერებული პოზიციონირებისთვის, წინ წამოსწია მასობრივი ინფორმაციის საშუალების, როგორც გზავნილთა შემქმნელის როლი. შეგვიძლია ვთქვათ, რომ მედიაპოლიტიკა კლასიკური გაგებით არის კონკრეტულ დროსა და გარემოში მმართველი ინსტიტუციების მიერ უახლეს გამოწვევებთან ადაპტირებული, მიზანმიმართული დისკურსის ჩამოყალიბება, მისი მორგება გამომსახველობით ხერხებზე, რელევანტურ ინსტრუმენტებზე, ჟანრობრივ კლასიფიკაციაზე და გაშვება იმ სივრცეში, სადაც უნდა აღიძრას ნაგულისხმევი მნიშვნელობები - აუდიტორიის დარწმუნების, ცნობიერების ტრანსფორმირებისა და საბოლოოდ, მისი ქცევის შეცვლის მიზნით. ფაქტობრივად, ეს არის თანამედროვე კომუნიკატომცოდნეობაში დამკვიდრებული და უკვე ფართოდ გავრცელებული სტრატეგიული კომუნიკაციის მახასიათებლები, რომლებიც დღითიდღე უფრო პოპულარული და ეფექტიანი გზა ხდება მასებზე ზემოქმედების და მათგან გაცნობიერებული მხარდაჭერის მოპოვების თვალსაზრისით.

დასკვნა

XX საუკუნის 80-90-იანი წლების რეგიონული პრესის ფურცლებზე ასახული მედიისა და პოლიტიკის დისკურსის კულტუროლოგიურ და ლიტერატურათმცოდნეობით ჭრილში განხილვამ გვაჩვენა გასული საუკუნის პოსტსაბჭოთა საქართველოში მიმდინარე ტრანსფორმაციისა და ახალი რეალობის ფორმირების პროცესში მედიისა და კონკრეტულად, აჭარის რეგიონში მოქმედი მედიასაშუალებების როლი. დავინახეთ, თუ რა მნიშვნელობა მიენიჭა ბეჭდური მედიის ფურცლებზე ინფორმაციული მასალის პარალელურად გამოქვეყნებულ პუბლიცისტურ წერილებსა და ლიტერატურულ ტექსტებს ახალი მოცემულობის გადააზრების პროცესში. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, პოსტსაბჭოთა

სივრცეში მიმდინარე დეზინტეგრაციულ პროცესებთან და ახალ იდენტობათა ძიებასთან საქართველოს დაკავშირება, პოსტმოდერნის ეპოქით შეცვლილ კულტურის შინაარსსაც დავუკავშირე და დავადგინე, რომ გასული საუკუნის ბოლო ათწლეულებში პოსტმოდერნიზმის არსებობამ ქართულ კულტურაში ახალი ქართული იდენტობის ფორმირება განაპირობა. ასევე დავაზუსტე, რომ პოსტსაბჭოთა ქართულ კულტურაში 1990-იანი წლებისათვის პერიოდული ბეჭდური გამოცემების პოლიტიკა ზუსტად შეესაბამებოდა პოსტმოდერნიზმის ეპოქის ყველა ძირითად ნიშანს, მათ შორის: პოსტმოდერნული კულტურული პროცესისათვის მახასიათებელ სამივე ნიშანს: დეკონსტრუქციას, კარნავალურობას და სიმულაციას; ლიტერატურული და მედიური ნარატივები კი ქართული საზოგადოების თავისუფლების იდეის ირგვლივ გაერთიანებისთვის ძალისხმევად შევაფასე. მოყვანილი სტატიების გაანალიზებით გამოვკვეთე პოლიტიკური დისკურსი, ლიტერატურული ნარატივი და ასევე, მიმოვიხილე ახალი ეპოქის თარიღების და კულტურული-ლიტერატურული ნარატივის მნიშვნელობები, რამაც კიდევ ერთხელ დაგვარწმუნა გარდამავალ ეპოქაში საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბების პროცესში მედიის განსაკუთრებულ როლსა და სპეციფიკურ დანიშნულებაში.

კვლევამ გვაჩვენა, თუ როგორ შეუწყო ხელი ქართულ რეალობასა და მედიაში მიმდინარე პოსტმოდერნისტულმა დისკურსმა საბჭოური უძლეველობის მითის დამსხვრევას და ახალი იდენტობის ფორმირებას. კვლევისას ასევე, გამოიკვეთა XX საუკუნის 90-იანი წლების მედიის იდეოლოგიური ხასიათი, საზოგადოებისა და მედია-საშუალებების ურთიერთკავშირი. მედიატექსტის გამოწვლილვითი აღწერით კი დადასტურდა მისი პირდაპირი კავშირი ქვეყნის პოლიტიკურ და ეკონომიკურ პროცესებთან.

ვინაიდან საკვლევ ემპირიულ მასალას წარმოადგენდა 1980-90-იან წლებში გამომავალი რეგიონული სახელისუფლებო, თუმცა კუთვნილებით სხვადასხვა ინსტიტუციასთან აფილირებული პერიოდული გამოცემები „საბჭოთა აჭარა“, „ჭოროხი“ და „ქრონიკა“, ქართულ მედია-გარემოში მათი ნიშის და განსხვავებულობის გამოკვეთის პროცესი განსაკუთრებით საინტერესოდ წარიმართა. ამ პროცესმა გვაჩვენა, რომ თითოეული გამოცემის სარედაქციო პოლიტიკასა და ცალკეული ავტორების აქცენტებში ნათლად

გამოჩნდა იდეოლოგიური განწყობების ტრანსფორმირების პროცესები. სხვადასხვა თეორიულ და ემპირიულ მასალაზე დაყრდნობით გამოიკვეთა ასევე: მედიის, ლიტერატურისა და კულტურის ურთიერთმიმართება, რითაც დადგინდა მომხმარებელზე/ მკითხველზე ზემოქმედების გაფართოების ტენდენციები; ხაზი გაესვა პუბლიცისტური ჟანრის მნიშვნელოვან მახასიათებლებს: დისკურსისა და კულტუროლოგიური ასპექტების მარკერებს, რომლებიც პუბლიცისტურ ტექსტებს ლიტერატურათმცოდნეობის საკითხებთან აახლოებს. ისტორიულ-ფუნქციური, ტიპოლოგიური და სტრუქტურული მეთოდების გამოყენებით განხორციელებულმა პუბლიცისტური და ლიტერატურული ტექსტების ანალიზმა კი მოგვცა საშუალება ახლებურად დაგვეჩინა 1989-1991 წლების რეგიონული ოფიციალური ბეჭდური მედიის პოლიტიკის შინაარსი, საზოგადოების განწყობების, ღირებულებების საერთო ქსოვილის რღვევა და გარდაუვალი ცვლილებების დასაწყისი.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები აისახა

შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. Determination of socio-cultural processes into the Media and their impact on society; ჟურნალი Journal L' Asociacion 1901 "SEPIKE", Ausgabe 30, Poitiers(France), Frankfurt(Germany), Los Angeles(U SA); 2017-12-31 Page: 72-77 ინდექსირებულია: Index Copernicus(IC tm Value): 5.15 (2013) Cite Factor, Word Cat, Research Rible U S Library of Congress, DNB and LoC ; e-ISSN: 2372-7438 ლოს ანჯელესი, აშშ, 2018 <http://paper.researchbib.com/view/paper/149673>
2. „კულტურული პროცესების გაშუქება და გავლენა საზოგადოებაზე“- კრებული; ბსუ საერთაშორისო კონფერენციის მასალები - „ჰუმანიტარული მეცნიერებები ინფორმაციულ საზოგადოებაში - III“. ISBN 978-9941-462-86-3. ბათუმი, 2018;
3. „მედიაპოლიტიკის კულტუროლოგიური ასპექტები“-კრებული ა. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმან-ნიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის გამოცემა „აზროვნება“, საერთაშორისო კონფერენცია „თანამედროვე ინტერდის-ციპლინარიზმი და ჰუმანიტარული აზროვნება“; ქუთაისი, 2017;

4. „მედიის მიერ უნიფიცირებული კულტურული ძალაუფლების გავლენა საზოგადოებაზე“ - ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის დოქტორანტთა და ახალგაზრდა მეცნიერთა III სამეცნიერო კონფერენციის მასალები, გვ. 23-29; ISBN 978-9941- 462-79-5. ბათუმი, 2017; https://bsu.edu.ge/text_files/ge_file_8433_1.pdf
5. „მედია, როგორც გიგანტური სუპერტექსტის ახალი სიმბოლური გარემო“- ბსუ სტუდენტთა სამეცნიერო კონფერენცია, ნაშრომების კრებული, ბათუმი, 2017;
6. „ენის, როგორც ვერბალური სიმბოლოს როლი მედიადისკურსის ფორმირების პროცესში“; შრომების კრებული: „სოციალურ მეცნიერებათა საკითხები“-3; გამომცემლობა „უნოვერსალი“; გვ 112-126; ISSN 1987-7684; ბათუმი, 2017;

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ალექსანდერი, 2004 „Cultural Trauma and Collective Identity“, London 2004;
2. ანდერსონი ,2003: ანდერსონი ბ., „წარმოსახვითი საზოგადოებები“, თბილისი: ლოგოს პრესი, 2003;
3. არისტოტელე, 1981: არისტოტელე., „რიტორიკა“, თბილისი, რედ. აკაკი ურუშაძე, თარგ. თამარ კუკავა,1981;
4. ასსმანი, 2001: Assmann A., “Four Forms of Memory” (H. 4, pp. 34-45), 2001;
5. ასსმანი, 2007: Assmann J., “The cultural memory. Writing, memory and Political Identity in Early High Cultures“, (p,56) Munich, 2007;
6. ასსმანი, 1991: Aleida Assmann / Dietrich Hart (eds.)Mnemosyne. Forms and Functions of cultural memories, p. 289., Frankfurt a / M, 1991;
7. ბალზაკი, 1973: ბალზაკი ო. დ., “შაგრენის ტყავი“, რჩეული თხზულებანი, გამომცემლობა “საბჭოთა საქართველო”, გვ.66-68, თბილისი, 1973;
8. ბარბაქაძე, 2015: ბარბაქაძე ც., „ახალი რიტორიკის (ნეორიტორიკა) თეორიული საფუძვლები“, 2015;
9. ბარნი, პარკერი, 2013: Burn A., Parker D., Analysisng Media Texts, Routledge, 2013;
10. ბაქრაძე, 1990: ბაქრაძე აკ., „მწერლობის მოთვინიერება“, გამ. სარანგი, თბილ.1990;
11. ბახტინი, 1986: Бахтин М. М., “Формы времени и хронотопи в романе”, кн. “Литературно-критические статьи”, (121-122) Москва, 1986;
12. ბეიტსი, 1979: ბეიტსი თ. რ. „გრამში და ჰეგემონიის თეორია“, გვ. 351 – 366, 1979;
13. ბერგერი, 2014: ბერგერი ა., „მედიის და კომუნიკაციის კვლევის მეთოდები: თვისებრი-ვი და რაოდენობრივი მიდგომის შესავალი“, მესამე გამოცემა, SAGE, 2014;
14. ბერტრანი, 2004: ბერტნარი კ.ჟ., “მედია ეთიკა და ანგარიშვალდებულების სისტემები“, თბილისი, 2004;

15. ბერძენიშვილი, 2019 : ბერძენიშვილი ა., „თანამედროვე სოციოლოგიური თეორები“ , ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019;
16. ბილიგი, 1995: Billig, M., “Banal Nationalism” (43 pg). London: Sage Publications, 1995;
17. ბორდიარი, 1981: Boudrillard J., “ Simulacres et Simulation”, Paris, 1981;
18. ბურდიე, 1991: ბურდიე პ., „ენა და სიმბოლური ძალა“, 1991;
19. ბურკე, 2006: Burke P., “ What is Cultural History?” Polity Press Ltd., 2006;
20. გალპერინი, 1981: Гальперин И. Р., „Текст как объект лингвистического исследования. Москва Гальперин И.Р. (1981). Текст как объект лингвистического исследования. М.: Наука, 1981;
21. გვახარია, 2008: გვახარია, გ., „ტოტალიტარიზმი და კულტურა. სოლიდარობა“ №5. გვ. 100-107, 2008;
22. გელნერი, 2003: გელნერი ე., „ ერები და ნაციონალიზმი“, თბილისი: ნეკერი, 2003;
23. გერსამია, 2001: გერსამია მ., „ანალიზის ელემენტები მედია-ტექსტში“, თბ. 2001;
24. გიი, 1999: Gee J. Paul. „An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method, Publisher: Routledge, 1999
25. გრამში, 1992: გრამში ა., „ციხის დღიურები“, 1991;
26. დავითაშვილი, 2003: დავითაშვილი ზ., „9 აპრილი“ (გვ. 303-305), თბილისი, 2003;
27. დერიდა, 1992: დერიდა ჟ., "ლიტერატურის აქტები", 1992;
28. ედელმანი, 1988: Edelman M., “ Constructing the Political Spectacle[]" – Chicago: University of Chicago Press, 1988;
29. ეკო, 2012: ეკო უ., „ვარდის სახელით“, გამომცემლობა „:დიოგენე“. თბილისი, 2012;
30. ელული, 1973: Ellul, J. (1973). Propaganda: The Formation of Men's Attitudes. New Yourk: Vintage Books. მოპოვებული <https://www.ratical.org/ratville/AoS/Propaganda.pdf>-დან, 1973;
31. ენუქიძე, 2000: ენუქიძე რ., „ტექსტის ლინგვისტიკა“, თბილისი, 2000;
32. ვერჩი: 1998: Wertsch J.V., „Texts of Memory and Texts of History“, 1998;
33. ვინოგრადოვი, 1952: Виноградов В., „Вопросы языкознания“ საენათმეცნიერო ჟურნალი, რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის ისტორიულ-ფილოლოგიური განყოფილება, 1952;
34. ვოლკანი, 2007: Volkan, V., „Massive Trauma. Review of French Psychoanalysis“ 4: 1041-1054, 2007;
35. ზერუბაველი, 2003 : Zerubavel, E. „ Calendars and History: A Comparative Study of the Social Organization of National Memory.“ In J. K. Olick (Ed.), States of Memory: Continuities, Conflicts, and Transformations in National Retrospection. Durham and London: Duke University Press, 3-88-89 2003 ;
36. ზერუბაველი, 2004: Zerubavel E., „ Time Maps, Collective Memory and the Societal Shape of the Past. Chicago and London, 2004;
37. თევზაძე, 2009: თევზაძე გ., „განჯადობა- ხუთი ესე თანამედროვე საქართველოს შესახებ“, 2009;
38. თევდორაძე, 2011: თევდორაძე ნ., „ტექსტის ლინგვისტიკა“, თბილისი, 2011;
39. თუმშალიშვილი, 2017: თუმშალიშვილი გ., „მედიაპოლი-ტიკა სიტყვიერი, ბეჭდვითი და გამოსახულებითი კომუნიკაციების შესახებ“, 2017;
40. იაკობაშვილი, 2007: იაკობიშვილი ლ., “პოლიტიკური პერფორმანსი და პერფორმატიული პოლიტიკა”, “წერილები ქართულ იდენტობაზე”, თბილისი, 2007;

41. იაკობსონი, 1960: Jakobson R. Linguistics and Poetics – In: „Style in Language”, ed. T.A. Sebeok, New York, 1960;
42. კასტელსი, 1887: კასტელსი მ., „ინფორმაციული საუკუნე: ეკონომიკა, საზოგადოება და კულტურა”- 1887;
43. კვაჭანტირაძე, 2010: კვაჭანტირაძე მ., „ტრავმული მეხსიერება“, თბილისი, 2010;
44. კიკვიძე, 2011: კიკვიძე ზ., „პოსტმოდერნიზმი და ქართული ლიტერატურული დისკურსი“, ქუთაისი: აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2011;
45. კეკელიძე, 1923: კეკელიძე კ., „ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია“, ორტომეული, 1923;
46. კრესი, 1985: Kress G., “Ideological Structures in Discourse”, Handbook of Discourse Analysis. Vol 4, London: Academic Press, 1985;
47. კოენი, 1995: Cohen S., „State Crimes of Previous Regimes: Knowledge, Accountability, and the Policing of the Past.” Law & Social Inquiry 7-50, 1995;
48. კოვაჩი, როზენსტალი 2006: კოვაჩი ბ, როზენსტალი ბ., „ჟურნალისტიკის ელემენტები : რა უნდა იცოდნენ ახალი ამბების სფეროს მუშაკებმა და რას უნდა მოელოდეს მათგან“ საზოგადოება, გამომცემლობა „იმპრესი“, თბილისი , 2006;
49. კოული, 1997: კოული „ისტორიულ-კულტურული ფსიქოლოგია“ , მოსკოვი, 1997;
50. კრეიგი, 2007: კრეიგი რ., "საკომუნიკაციო თეორია, როგორც სფერო", თბილისი, 2007;
51. ლაკაპრა 2001: LaCapra, D., „Writing History, Writing Traum“., JHU Press, 2001;
52. ლებანიძე, 2004: ლებანიძე გ., „კომუნიკაციური ლინგვისტიკა“, თბილისი, 2004;
53. ლე ბონი, 2021; ლე ბონი გუსტავ. „ერების ცვლილება და დაკნინება“, მთრგმნ. დ. უჩანეიშვილი; გამომცემელი: „ iBooks, 2021
54. ლიპმანი, 1963; Lippman W., The Essential lippman, ed .Clinton Rossiter and James lare new york:Ramdom House;
55. ლუმანი, 1994: Луман Н., „Понятие общества“, В кн.: Проблемы теоретической социологии. С.-Петербург, ТОО ТК «Петрополис», С.31, 1994;
56. ლუმანი, 2007: ლუმანი ნ., „საზოგადოებრივი კომუნიკაციის სისტემის ცვლილებანი და მასობრივი მედია“, სამეცნიერო სერია „ფილოსოფია-სოციოლოგიის კლასიკური და თანამედროვე ტექსტები“ , თარგმანები, ტ.1. გამომცემლობა „არხე“ თბილისი, 2007;
57. მაკლუენი, 1962: Mcluhan M., „The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man“, 1962;
58. მაკლუენი, 1964: Mcluhan M., „Understanding Media“, The Extentions of man, 1964;
59. მასაშვილი, ტორაძე 2019: მასაშვილი ხ, ტორაძე მ., „მედიისა და კომუნიკაციის კვლევის მეთოდები“ ,2019;
60. მასიურაძე, 2011: მასიურაძე გ., „ ჩაკეტილი საზოგადოება და მისი დარაჯები“, გვ-5, 1st ed. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, 2011;
61. მამარდაშვილი, 1989: მამარდაშვილი მ., „ყველაფერს თავისი ლოგიკა აქვს“. „თბილისი“. 139 1989;
62. მამარდაშვილი, 1992: “ჩახშული ფიქრი“- საუბრები ანი ეპელბუანთან, გამომც. „ჩელმი“, თბ., 1992;

63. მანი, 2004: Mann, M., "The Dark Side of Democracy: Explaining Ethnic Cleansing", Cambridge: Cambridge University Press; 2004;
64. მაკუელი, 1986: McQuail D., "Mass Communication Theory", 6th edition, 3-85, 2005;
65. მინსკი, 1986: Minsky M. L. „The society of mind“, New York: Simon and Schuster, 1986;
66. მოლი, 1973: Моль. А., „Социодинамика культуры“, М. 1973;
67. ნაი, 2008: Nye J., „Smart Power and the “War on Terror”“, Asia-Pacific Review, 15:1, 1-8. 2008;
68. ნაი, 2004: Nye, J. S.. „Soft power: The means to success in world politics“, Cambridge, MA: PublicAffairs, 2004;
69. ნორა, 2002: Nora P., "Between Memory and History"/ The Regents of the University of California.) 2002;
70. ორუელი, 2017: ორუელი ჯ., „1984“ გამომცემლობა პალიტრა L, მთარგმნელი, დავით აკრიანი, 2017;
71. პოსტმანი, 1985: Neil Postman. Amusing Ourselves to Death. First published in 1985, London: Penguin Books, 2005;
72. როჯერსი, ევერეტი, ჰარტი, ვილიამი, მიიკე, ოშიტაკა 2002: Rogers, Everett M.; Hart, William B.; Miike, Yoshitaka "Edward T. Hall and the History of Intercultural Communication", 2002;
73. სიბერტი, პეტერსონი, შრამი, 1998: Сиберт Ф., Петерсон Т., Шрамм У. Четыре теории прессы. М.: Фонд Карегги;
74. სმიტი, 1999: Smith, G., "The Post-Soviet States", გვ. 6, 1999;
75. სურგულაძე რ; იბერი ე, „მასობრივი კომუნიკაცია“, თბ. 2003;
76. ტაბიძე, 1977: ტაბიძე ნ., „ილია ჭავჭავაძის „ივერია“, (1877–1886), გამომც. „განათლება“, თბილისი, 1977;
77. ტაბიძე, 2011: ტაბიძე ნ., „პუბლიცისტიკის საკითხები“, გამომცემლობა „უნივერსალი“, წ-1, თბილისი, 2011;
78. ტარდი, 1969: GABRIEL T., „ON COMMUNICATION AND SOCIAL INFLUENCE“. Edited by Terry N. Clark. Chicago: University of Chicago Press, 1969;
79. ფისკე, 2010: Fiske, J. "Introduction to Communication Studies. Second Edition", Routledge, 2010;
80. ფროიდი 2005: Freud., „Group Psychology and Analysis of Ego“, Fischer Verlag. Vienna 62-117, 2005;
81. ფუნტესი, 1992 : ფუნტესი კ., „კულტურა, როგორც ისტორიის მთავარი გმირი“, 1992;
82. ფუკო, 2017: Foucault M., Of Other Spaces, Cultural Reader, 2017;
83. ქარუმიძე, 2011; ქარუმიძე ზ., „პოსტსაბჭოთა საქართველო და პოსტმოდერნიზმი“, 2011;
84. ქარჩხაძე, 2005: ქარჩხაძე ჯ., „პუბლიცისტიკა“, თბილისი, .2005
85. ქორიძე, 2016: ქორიძე თ., „კაცი არ ყველა სწორია“, 1st ed. თბილისი: გამომცემლობა „ინტელექტი“, 2016;
86. ქორიძე, 2002: ქორიძე თ., „დიდი წვრილმანები“, გამომცემლობა K&T, 2002’
87. შადსონი, 1997: Schudson M., "Lives, laws, and language: Commemorative versus non-commemorative forms of effective public memory." Communication Review (The) 2, no. 1: 3-17, 1997;
88. შათირიშვილი, 2005: შათირიშვილი ., „ნარატივის აპოლოგია“, თბილისი: ქრისტიანული თეოლოგიისა და კულტურის ცენტრი, გვ88, 2005;

89. შველიძე 2013: შველიძე დ., „პოლიტიკური დაპირისპირებები და ეროვნული ხელისუფლების დამხობა საქართველოში“ (1987-1992 წ.წ). თბილისი, 2013;
90. შოპენჰაუერი, 2012: შოპენჰაუერი ა., „ცხოვრებისეული სიბრძნის აფორიზმები“, მთარგმნ. ზ. ხასაია, გამომცემლობა Carpe diem, თბილისი, 2012;
91. შტომპკა 2004: Sztompka, P., „The Trauma of Social Change“, University California Press Ltd. London, (pp.300-345), 2004;
92. ჩიქოვანი, 2017: Chikovani N., “ Soviet Time in Post-Soviet Memory: How the New Memory has been Constructed in Georgia. Time and Culture“ , 2017;
93. ცაგარელი, 2012: ცაგარელი ლ., „ლიტერატურათმცოდნეობის შესავალი“, ილიას უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი , 2012;
94. წიფურია, 2016: წიფურია ბ., „ქართული ტექსტი საბჭოთა / პოსტსაბჭოთა / პოსტმოდერნულ კონტექსტში“, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისი, 2016;
95. წერეთელი, 1959: წერეთელი ა., „ ქართული საბჭოთა პორტრეტული ქანდაკება, 1921–1941“, თბილისი, 1959;
96. ჭავჭავაძე, 1984: ჭავჭავაძე ი., მსოფლიო ლიტერატურა, თხზულებები, „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი, 1984;
97. ჯანელიძე, აბაშიძე 1993: ჯანელიძე ო. ანანიძე ზ., „საქართველო და ქართველები“, 1993;
98. ჯგერენაია, 2018: Jgerenaia E. Sabanadze., “Georgia: Between a State and Homeland in: Giga Zedania (Ed.) Modernization in Georgia, theories, discourses and realitie“, Peter Lang, p.271-301, 2-2018;
99. ჯონსი, 2013: ჯონსი ს., „საქართველო პოლიტიკური ისტორია დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ. თბილისი: “I.B. Tauris & Co Ltd.” 2013;
100. ჰაბერმასი, 1981: Habermas, J., „Modernity versus Postmodernity“, NGC 22, Winter, 2-12, 1981;
101. ჰალბვაქსი, 1992: Halbwachs M., “On Collective Memory”, Chicago, USA, 1992;
102. ჰანთინგტონი, 1996: „ცივილიზაციების შეჯახება და მსოფლიო წესრიგის გარდაქმნა“, 1996;
103. ჰეგელი, 2017: ჰეგელი გ., „ გონის ფენომენოლოგია „ თბილისი, გამომცემლობა Carpe diem კარპე დიემ, თარგმანი პაპუაშვილი შ, 2017;
104. ჰოლი, 1996: Hall E., “Questions of cultural identity”, 1996;
105. ჰოლი, 1980: Hall S., "Encoding / Decoding." In: Hall, D. Hobson, A. Lowe, and P. Willis (eds). Culture, Media, Language: London: Hutchinson, pp. 128–138, 1980;